

ПРОПИСИ О АРХИВСКОЈ ДЕЛАТНОСТИ

ЗАКОН О КУЛТУРНИМ ДОБРИМА¹ (с објашњењима)

Г глава

ОСНОВНЕ ОДРЕДБЕ

Члан 1.

Овим законом уређује се систем заштите и коришћења културних добара и утврђују услови за обављање делатности заштите културних добара.

Члан 2.

Културна добра су ствари и творевине материјалне и духовне културе од општег интереса које уживају посебну заштиту утврђену овим законом.

Културна добра, у зависности од физичких, уметничких, културних и историјских својстава, јесу: споменици културе, просторне културно-историјске целине, археолошка налазишта и знаменита места - непокретна културна добра; уметничко-историјска дела, архивска грађа, филмска грађа и стара и ретка књига - покретна културна добра.

Културна добра, у зависности од свог значаја, разврставају се у категорије: културна добра, културна добра од великог значаја и културна добра од изузетног значаја.

Члан 3.

Културна добра се утврђују у складу с одредбама овог закона.

Културним добром може се утврдити и збирка или фонд покретних културних добара, ако представљају целину.

Заштићена околина непокретног културног добра ужива заштиту као и културно добро.

Члан 4.

Ствари и творевине за које се претпоставља да имају својства од посебног значаја за културу, уметност и историју, уживају заштиту у складу с одредбама овог закона (у даљем тексту: добра која уживају претходну заштиту).

¹ "Службени гласник Републике Србије", број 71/94.

Појам ствари и појам творевина који се користе у дефинисању културног добра, односно добра које ужива претходну заштиту, треба схватити у најширем значењу тих именица. Посебно се то односи на именицу "творевине" којом треба да се искаже и обухвати свако достигнуће проистекло из споја човекове имагинације, његовог рада и затечених или створених материјала. Ако ствари можемо уочавати гледањем, за творевине нам, у правилу, треба и способност "читања" било да се ради о знаку, писму, слици или вишедимензионалном изразу.

Кад се стварима или творевинама дода, или боље рећи кад оне имају и својства "од општег интереса", добијамо добро одређене културе или како је то већ и пре доношења овог закона било уобичајено рећи - културно добро.

Овим законом уведена је и претходна заштита ствари и творевина за које се претпоставља да имају својства од посебног значаја за културу, уметност и историју. Те ствари или творевине утврђује овај закон и прописује мере заштите (видети чл. 7. и 27). Како је поступак доношења закона често сложен и дуг, а потреба обухватања и других ствари мерама претходне заштите хитна, то је дато овлашћење Влади Републике Србије да утврди и друге непокретне и покретне ствари које уживају претходну заштиту (члан 27. став 2).

Члан 5.

Културно добро од изузетног значаја јесте оно културно добро које има једну од следећих карактеристика:

- 1. посебан значај за друштвени, историјски и културни развој народа у националној историји, односно за развој његовог природног окружења;**
- 2. сведочи о пресудним историјским догађајима и личностима и њиховом деловању у националној историји;**
- 3. представља јединствене (раритетне) примерке стваралаштва свог времена или јединствене примерке из историје природе;**
- 4. велики утицај на развој друштва, културе, технике и науке;**
- 5. изузетну уметничку или естетску вредност.**

Културно добро од великог значаја јесте оно културно добро које има једну од следећих карактеристика:

- 1. значајно је за одређено подручје или раздобље;**
- 2. сведочи о друштвеним или природним појавама, односно условима друштвено-економског и културно-историјског развоја у одређеним раздобљима;**
- 3. сведочи о значајним догађајима и истакнутим личностима из националне историје.**

Остаци култура великог броја цивилизација сачувани су у значајном броју до данашњих дана. Развој технологија допринео је нагло повећању броја ствари и творевина који имају својства од значаја за културу и историју и према свим тим стварима и творевинама није могуће обезбедити једнак третман мера заштите и услова чувања, па је утврђена категоризација културних добара. Према одредби члана 2. став 3. овог закона, у зависности од свог значаја, културна добра се разврставају у три категорије и то: културна добра, културна добра од великог значаја и културна добра од изузетног значаја.

Утврђивање категорије културних добара јесте стручни посао установа заштите, по довршеном поступку утврђивања културног добра.

Значи, поступак утврђивања културног добра треба одвојити од поступка утврђивања категорије културног добра.

Посебне мере заштите културних добара од великог и од изузетног значаја утврђене

Члан 6.

Културна добра уписују се у регистар културних добара према врстама. Регистри културних добара су јавни.

Члан 7.

Културно добро и добро које ужива претходну заштиту не сме се оштетити, уништити, нити се без сагласности, у складу с одредбама овог закона, може мењати његов изглед, својство или намена.

Члан 8.

Заштита и коришћење културних добара остварују се обављањем делатности заштите културних добара, управноправним мерама које се утврде на основу овог закона.

Заштита непокретних културних добара и њихове заштићене околине, односно добара која уживају претходну заштиту обезбеђује се и на основу прописа о планирању и уређењу простора, изградњи објеката и заштити животне средине.

Културна добра штите се и користе у складу с мерама прописаним законом, управно-правним мерама, другим мерама које се утврде на основу закона и обављањем делатности установа заштите.

Кад су у питању непокретна културна добра и њихова заштићена околина, односно добра која уживају претходну заштиту, њихова заштита обезбеђује се и прописима о планирању и уређењу простора и изградњи објеката. Видети: Закон о планирању и уређењу простора и насеља ("Службени гласник РС", број 44/89), Закон о изградњи објеката ("Службени гласник РС", бр. 44/95, 24/96), Закон о националним парковима ("Службени гласник РС", бр. 39/93, 44/93, 53/93, 67/93 и 48/94).

Према одредбама члана 7. Закона о планирању и уређењу простора и насеља утврђено је да се уређењем и изградњом насеља нарочито чувају и развијају особености, посебна обележја и изглед (амбијент) по којима се насеље одликује и разликује од осталих насеља, сходно природним, историјским и другим обележјима свог окружења.

Уважавајући исправност оваквог става, амбијент (и амбијентална целина) нису ни врста културних добара нити својство било које врсте непокретног културног добра. Но, они могу бити предмет заштите по прописима који се односе на материју у коју по својој природи и својствима спадају.

Члан 9.

Средства за остваривање заштите и коришћења културних добара обезбеђују се у буџету, у складу са законом.

Према одредби члана 69. Устава Републике Србије, буџет имају Република Србија, јединице територијалне аутономије, град Београд и јединице локалне самоуправе (општине). Према прописима који су на снази, средства за заштиту културних добара обезбеђују се у складу са Законом о делатностима од општег интереса у области културе ("Службени гласник РС", број 49/92, чл. 2, 3. и члан 10).

"Члан 2. Општи интерес у области културе у смислу овог закона јесте:

1) заштита, коришћење и презентација kulturnih dobara upisanih u Listu svetске kulturne baštine i kulturnih dobara od izuzetnog i od velikog značaja;

2) rad, održavanje i ostvarivanje programa Narodne biblioteke Srbije, Arhiva Srbije, Narodnog muzeja u Beogradu, Istorijskog muzeja Srbije, Etnografskog muzeja, Muzeja savremene umetnosti, Muzeja primenjene umetnosti, Prirodњачkog muzeja, Muzeja u Prištini, Voјvoђанskog muzeja u Novom Sadu, Muzeja genocida, Republičkog завода за заштиту споменика културе, Југословенске кинотеке, Архива Војводине, Архива Косова;

б) заштита и коришћење дела програма kulturnih dobara и библиотечког материјала патријаршијске библиотеке и музеја у Београду, као и манастирских ризница;

7) заштита, коришћење и презентација kulturnih dobara и kulturne активности српског народа који живи изван Републике Србије.

Члан 3. став 1. Средства за остваривање општег интереса у области културе утврђеног овим законом обезбеђују се у буџету Републике Србије, а воде се на посебном рачуну Министарства културе.

Члан 10. Потребне у области културе за чије се остваривање средства обезбеђују у буџету општине, односно града јесу:

1) заштита значајних kulturnih dobara,

9) рад, одржавање и остваривање програма установа културе од значаја за општину, односно град (музеј, архив, завод).

Средства за потребе утврђене у ставу 1. овог члана обезбеђују се у буџету општине, односно града.

Средства за потребе утврђене у ставу 1. овог члана могу се обезбедити и самодоприносом, уступањем ауторских права и од легата и других поклона".

Члан 10.

Делатност заштите и коришћења kulturnih dobara обављају за то основане установе (у даљем тексту: установе заштите) у складу с одредбама овог закона.

Члан 11.

Земљиште, зграде, kulturna добра и друга средства која користе установе заштите чији је оснивач Република, аутономна покрајина, град и општина, користе и њима располажу установе заштите у складу са законом.

Члан 12.

Добро које ужива претходну заштиту, а налази се у земљи или води, или је извађено из земље или воде, у државној је својини.

Члан 13.

Културно добро у државној својини може се дати на чување и коришћење другом правном лицу.

Непокретно културно добро може се експроприсати или се својина на њему може ограничити само у циљу његове потпуније односно ефикасније заштите, ако је то у општем интересу, у складу са законом.

У ставу 1. члана 13. одређено је да се културно добро у државној својини може дати правном лицу на чување и коришћење. Значи да се културно добро у државној својини не може дати на чување и коришћење физичком лицу, што отвара питање давања културног добра на чување и коришћење правном лицу које је основало приватно лице. Без сумње је да се таквом правном лицу може дати културно добро на чување и коришћење, ако оно има

услове за то утврђене овим законом, као што то морају имати и друга правна лица.

Поверавањем на чување и коришћење културног добра правном лицу не мења се својински карактер тог културног добра.

У ставу 2. члана 13. начелно се утврђује могућност експроприсања непокретног културног добра или ограничење својине на културном добру ако се тиме обезбеђује потпунија и ефикаснија заштита кад је то у општем интересу. Експропријација културних добара обавља се по поступку и на начин утврђен Законом о експропријацији ("Службени гласник РС", број 53/95) и одредби члана 121. овог закона.

Члан 14.

Културна добра у државној својини могу се отуђити под условима утврђеним законом.

На културном добру у државној својини не може се одржајем стећи право својине.

У ставу 1. члана 14. начелно се дозвољава отуђење културног добра у државној својини, али само под условима утврђеним законом. Тако се у одредби члана 120. став 2. овог закона утврђује да се покретна културна добра у државној својини могу размењивати с правним, односно физичким лицима, ако та културна добра имају приближно исту материјалну вредност и с том разменом се сагласи одговарајућа централна установа заштите.

Културна добра могу се продати, дати у закуп, уступити на коришћење, размењивати као и све друге ствари. Власник или корисник културних добара је у случају њиховог отуђења или преношења на друго лице обавезан да обавести одговарајућу установу заштите (видети чланове 18, 31-35).

Члан 15.

Културно добро и добро које ужива претходну заштиту не сме се износити нити извозити у иностранство, ако овим законом није друкчије одређено.

Изношење у иностранство значи да је намера онога ко то чини да ствар врати у земљу, док извоз значи намеру трајног отуђења ствари из земље.

Основне мере заштите у погледу изношења и извоза културних добара у иностранство утврђене су у овој одредби Закона. Међутим, закон дозвољава да се у одређеним случајевима по одређеном поступку може дозволити изношење, односно извоз културних добара у иностранство. Тако се у члану 118. овог закона утврђује кад се дозвољава трајан извоз, односно привремено изношење културних добара у иностранство и у ком поступку.

Члан 16.

На поднеске, решења, жалбе, као и друга акта који се односе на заштиту културног добра не плаћају се административне и судске таксе установљене републичким прописима.

Административне и судске таксе за остваривање права по републичким прописима не плаћају се на поднеске, решења, жалбе, као и друга акта која се односе на заштиту културних добара. Међутим, овај закон није могао такво ослобађање од плаћања ових такси да установи у односу на административне таксе савезне државе, односно општине или судске таксе савезне државе.

Члан 17.

Делатност археолошких ископавања и истраживања могу обављати установе заштите, у складу с одредбама овог закона.

Археолошка ископавања и истраживања као посебно ризичан посао који може да угрози ствари и творевине које се налазе у земљи или под водом, могу обављати по овом закону само научне установе и установе заштите за то оспособљене, по посебном поступку, утврђеном чл. 112. до 118. Закона.

Члан 18.

Одредбе овог закона о правима и обавезама сопственика културног добра односе се и на друга лица која по било којем правном основу држе културно добро.

У овом закону користи се именица "сопственик" и она има за циљ да означи оног коме ствар припада. Та именица има исто значење као и именица - власник.

Лица која дођу у посед културног добра по било ком правном основу (закуп, уступање ради излагања и сл.) имају права и обавезе сопственика културног добра утврђених овим законом у одредбама чл. 30. до 35.

II глава**ВРСТЕ КУЛТУРНИХ ДОБАРА И ДОБРА КОЈА УЖИВАЈУ
ПРЕТХОДНУ ЗАШТИТУ****1. Непокретна културна добра***а) Споменик културе***Члан 19.**

Споменик културе јесте грађевинско-архитектонски објекат од посебног културног или историјског значаја, као и његова градитељска целина, објекат народног градитељства, други непокретни објекат, део објекта и целине са својствима везаним за одређену средину, дело монументалног и декоративног сликарства, вајарства, примењених уметности и техничке културе, као и друга покретна ствар у њима од посебног културног и историјског значаја.

*б) Просторно културно-историјска целина***Члан 20.**

Просторно културно-историјска целина јесте урбано или рурално насеље или њихови делови, односно простор с више непокретних културних добара од посебног културног и историјског значаја.

*в) Археолошко налазиште***Члан 21.**

Археолошко налазиште је део земљишта или површине под водом који садржи остатке грађевина и других непокретних објеката, гробних и других налаза, као и покретне предмете из ранијих историјских доба, а од посебног су културног и историјског значаја.

*г) Знаменито место***Члан 22.**

Знаменито место је простор везан за догађај од посебног значаја за историју, подручје с израженим елементима природних и радом створених вредности као

јединствене целине, као и спомен гробови или гробља и друга спомен обележја која су подигнута ради трајног очувања успомене на значајне догађаје, личности и места из националне историје (меморијали), од посебног културног и историјског значаја.

2. Покретна културна добра

а) Уметничко-историјско дело

Члан 23.

Уметничко дело и историјски предмет (у даљем тексту: уметничко-историјско дело) јесте предмет, односно група предмета, који самостално или заједнички имају посебан значај за упознавање историјског, културног, научног и техничког развитка, као и природе и њеног развитка без обзира на то кад и где су настали и да ли се налазе у установама заштите или изван њих, као и документациони материјал уз те предмете.

б) Архивска грађа

Члан 24.

Архивску грађу чине изворни и репродуковани писани, цртани, компјутеризовани, штампани, фотографисани, филмовани, микрофилмовани, фонографисани или на други начин забележени документарни материјал од посебног значаја за науку и културу који је настао у раду државних органа и организација, органа јединица територијалне аутономије и локалне самоуправе, политичких организација и њихових органа, установа и других организација, верских заједница, као и појединаца, без обзира на то кад је и где настао и да ли се налази у установама заштите или ван њих.

в) Филмска грађа

Члан 25.

Филмску грађу чине изворни материјали филма (оригинал негатив слике и тон негатив) и копије филма, оригинал и копија видео траке и други носачи записа регистроване слике у покрету без обзира на технику снимања и на то кад су и где настали, као и пратећи филмски материјал (сценарио, књига снимања, дијалог листа, филмски плакат, филмске фотографије, скице декора и костима, нотни записи филмске музике, рекламне публикације и други документи настали пре, за време и после снимања филма).

г) Стара и ретка књига

Члан 26.

Стару и ретку књигу сачињавају: рукописи, рукописне и штампане књиге, периодика и друга библиотечка грађа настала до краја 1867. године, ретке књиге, одређени примерци периодичних издања и друге ретке библиотечке грађе настале и после ове године, одређена библиотечка грађа која се на основу овог закона доставља овлашћеној библиотеци као обавезни примерак и документација о њој, као и посебне библиотечке целине које су због свог садржаја, уметничке, културне и историјске вредности значајне за науку и културу.

У члану 2. став 2. овог закона утврђене су врсте културних добара, а у одредбама чл. 19-26. утврђене су дефиниције тих врста културних добара.

Дефинисање културних добара по њиховим врстама засновано је на опису ствари, односно творевина, њиховим физичким особинама и својствима од значаја за културу и историју.

У дефиницији просторно културно-историјске целине више се не налази амбијентална целина као својство које може да карактерише ту врсту непокретног културног добра.

Заштита амбијента и амбијенталне целине остварује се путем планирања и уређивања простора и насеља. (Објашњење из члана 8).

3. Добра која уживају претходну заштиту

Члан 27.

Претходну заштиту на основу овог закона уживају:

1) некрополе и локалитети с археолошким, историјским, етнолошким или природњачким садржајем; стара језгра градова и насеља; градитељски објекти, целине и делови градитељских објеката с историјским или архитектонским вредностима; споменици и спомен обележја посвећени значајним догађајима и личностима; куће у којима су рођене или су у њима радиле заслужне и истакнуте личности заједно са стварима које су им припадале; зграде и места у природи везани за значајне историјске догађаје;

2) списи, компјутерски, филмски или видео записи; слике у покрету, текстови и снимци телевизијских програма, фотографски и фонографски снимци и на други начин састављени записи и документи; књиге и картотеке о евиденцији тих списа, записа и документи, текстови и снимци радио програма, као и микрофилмови о њима, примљени и настали у раду државних органа с организација, органа јединица територијалне аутономије и локалне самоуправе, установа, других организација и верских заједница док су од значаја за њихов текући рад или док из тог материјала није извршено одабирање архивске грађе у складу с одредбама овог закона (даље: регистратурски материјал);

3) предмети ликовних и примењених уметности, археолошки предмети, етнографски и природњачки предмети, новац, поштанске марке, одликовања, уникатни, ретки или историјски значајни предмети техничке културе, музички инструменти и други слични предмети старији од 50 година; предмети, књиге, документи, писма, рукописи и други писани и репродуковани, односно филмски или магнетски записи; слике у покрету, фотографисани и фонографисани материјал који се односи на историјске догађаје, као и на рад истакнутих и заслужних личности у свим областима друштвеног живота, без обзира на време и место настанка.

Влада Републике Србије може утврдити и друге непокретне ствари које уживају претходну заштиту.

Претходна заштита добара утврђених овим законом или на основу њега јесте прва мера заштите ствари и творевина за које се основано претпоставља да имају, односно да могу имати својства културног добра. Мере заштите добара која уживају претходну заштиту утврђене су само за одређено време од три године од дана евидентирања па то ствара обавезу организација заштите да изврше валоризацију вредности тих добара за време док трају мере заштите утврђене законом.

Како мере заштите ових добара утврђене овим законом (не сме се оштетити или уништити, не смеју се, без сагласности мењати изглед, својства или намена нити се сме износити или извозити у иностранство - чл. 7. и 15) нису за законодавца биле довољне, то је у чл. 29. и 65. утврђено да основни посао установа заштите јесте истраживање и евидентирање добара која уживају претходну заштиту. Тиме се обезбеђује да установе заштите имају

сознање о тим добрима и да се та добра не смеју уништити, оштетити и извозити, односно износити у иностранство, без одговарајуће дозволе.

Организације заштите су према одредби члана 135. став 3. дужне да у року од три године од дана ступања на снагу овог закона (што значи до краја 1997. године) утврде да ли евидентиране непокретности имају споменичка својства и да у том року утврде одговарајуће непокретности за културна добра.

Поред добара утврђених у ставу 1. овог члана, Влада Републике Србије може утврдити и друге непокретне и покретне ствари које уживају претходну заштиту. За ово овлашћење Владе није прописан посебан поступак, што значи да из општег положаја Министарства културе и одговарајућих организација заштите произилази и одговорност за коришћење овог овлашћења Владе Републике Србије. Ово овлашћење несумњиво је дато као могућа мера за превентивну заштиту одређених непокретности, односно покретних ствари. Као такву је треба и користити.

Члан 28.

Ко ван организованог истраживања ископа из земље, односно извади из воде добро које ужива претходну заштиту, дужан је да о томе одмах, а најкасније у року од 24 часа, обавести надлежну установу заштите културних добара и министарство надлежно за унутрашње послове.

Налазачу предмета из става 1. овог члана припада новчана награда ако у откривању нису коришћена средства буџета.

Висину награде из става 2. овог члана утврђује установа заштите којој се предмет даје на чување.

Према одредби члана 12. овог закона, добро које ужива претходну заштиту, а налази се у земљи или води, или је извађено из земље или воде у државној је својини. Овим је одређено да је налаз ових ствари оригинерни начин стицања државне својине над добрима која уживају претходну заштиту.

После Другог светског рата у нашем правном систему налаз ствари није био предмет законског уређивања, осим у Закону о заштити културних добара из 1977. године, па до данас. На налаз ствари примењивало се Упутство о поступку са нађеним стварима од 5. новембра 1949. године. Према том упутству налазач изгубљене ствари има право на награду у износу од 15% од вредности ствари.

На културна добра која уживају претходну заштиту у случају налаза примењује се одредба овог члана. Њоме се фактички конституише обавеза налазача да о налазу, најкасније у року од 24 сата обавести надлежну установу заштите и министарство надлежно за унутрашње послове.

Налаз је према одредби члана 12. у државној својини, а налазачу припада новчана награда коју утврђује установа заштите којој се предмет даје на чување. Овим законом нису утврђени критеријуми за утврђивање новчане награде, али по општим правилима имовинског права, налазачу треба дати награду којом се надокнађује и део изгубљене зараде због времена које је морао да утроши на извршавању своје обавезе.

Члан 29.

Установа заштите евидентира добра која уживају претходну заштиту.

Установа заштите дужна је да у року од 30 дана од дана евидентирања непокретности која ужива претходну заштиту о томе обавести сопственика или правно лице које користи и управља њоме, као и општину.

Мере заштите утврђене овим законом примењују се на непокретности које су евидентирани да уживају претходну заштиту.

Установа заштите дужна је да у року од две године утврди да ли евидентирана

непокретност има споменичка својства и да у том року предложи утврђивање те непокретности за културно добро. Уколико евидентирана непокретност није утврђена за културно добро у року од три године од дана евидентирања, на ту непокретност неће се примењивати мере заштите утврђене овим законом.

III глава

ПРАВА, ОБАВЕЗЕ И ОДГОВОРНОСТИ СОПСТВЕНИКА И ПРАВНИХ ЛИЦА КОЈА КОРИСТЕ И УПРАВЉАЈУ КУЛТУРНИМ ДОБРИМА, ОДНОСНО ДОБРИМА КОЈА УЖИВАЈУ ПРЕТХОДНУ ЗАШТИТУ

1. Права сопственика

Члан 30.

Сопственик, односно правно лице које користи и управља културним добром (у даљем тексту: сопственик) има право:

1) да користи културно добро на начин који је у складу с одредбама овог закона и мерама утврђеним на основу њега;

2) на правичну накнаду у случају забране коришћења или ограничења коришћења културног добра и

3) на накнаду штете коју трпи услед мера којом је обезбеђена доступност културног добра јавности.

Висина штете из става 1. тачка 3) овог члана утврђује се споразумно, сходно правилима имовинског права, а у случају спора, висину штете утврђује надлежни суд у ванпарничном поступку.

Сопственик има право на накнаду штете коју трпи за време извођења мера техничке заштите на културном добру.

Свако лице које поседује културно добро, као власник, односно као корисник по ваљаном правном основу има право:

- да то културно добро користи у складу са његовом природом и наменом на начин којим се не угрожавају његова својства, нити се доводи у питање опстанак ствари, односно творевине;

- на правичну накнаду кад је ограничено или забрањено коришћење културног добра. Правичном накнадом сматра се она накнада, односно она вредност коју сопственик, односно корисник губи ограниченим коришћењем или забраном коришћења културног добра.

Правило је да накнаду увек утврђују споразумно установа заштите и сопственик, односно корисник културног добра. У случају да се накнада не може утврдити спора-зумно, увек је утврђује првостепени суд опште надлежности у ванпарничном поступку.

Кад је као мера коришћења културног добра прописана обавеза сопственика, односно корисника да културно добро учини доступним јавности, насталу штету сопственику, односно кориснику утврђују споразумно установа заштите и сопственик, односно корисник културног добра. У случају спора, висину штете утврђује првостепени суд опште надлежности у ванпарничном поступку.

На истоветан начин сопственику, односно кориснику културног добра који претрпи штету због извођења мера техничке заштите припада накнада тиме проузроковане штете.

2. Обавезе и одговорности сопственика

Члан 31.

Сопственик је дужан да:

1) чува и одржава културно добро и спроводи утврђене мере заштите,

- 2) **неодложно обавештава установу заштите о свим правним и физичким променама насталим у вези с културним добром,**
 - 3) **дозволи научна и стручна истраживања, техничка и друга снимања, као и извођење мера техничке заштите на културном добру у складу с одредбама овог закона и**
 - 4) **обезбеди доступност културног добра јавности.**
- Сопственик је дужан да сноси трошкове за извршавање обавеза из става 1. тачка 1) овог члана, до висине прихода остварених од културног добра.**

На дужностима сопственика, односно корисника културног добра заснива се очување културних добара. Сопственик, односно корисник културног добра дужан је и да спроводи утврђене мере заштите кад су оне примерене његовим могућностима и способностима.

Као мера заштите културног добра у тачки 2. прописана је дужност обавештавања установе заштите о свим правним и физичким променама насталим у вези с културним добром. Правне промене су отуђење културног добра правним послом или насилно одузимање без воље сопственика, односно корисника. Физичке промене културног добра подразумевају његово оштећење, рушење, промену изгледа, својстава и слично.

Сопственик, односно корисник културног добра као меру заштите мора "да трпи" сва научна и стручна истраживања, као и извођење мера техничке заштите.

Обавеза сопственика да обезбеди доступност културног добра јавности може бити прописана само ако је то у складу с природом и наменом ствари, односно творевине која је културно добро, с циљем коришћења културног добра у образовне, научне и опште културне сврхе.

У одредби члана 130. тач. 4-7. прописане су казне за правна лица због неизвршавања обавеза прописаних у овом члану. У ставу 2. члана 130. за ова дела прописане су казне за сопственика, односно одговорно лице у правном лицу.

Обавеза сопственика да одржава културно добро односи се само до висине прихода оствареног од културног добра. Одржавање културног добра изнад висине прихода обезбеђује се буџетом у складу са чланом 9. овог закона.

Члан 32.

Сопственик не сме да:

- 1) **користи културно добро у сврхе које нису у складу с његовом природом, наменом и значајем или на начин који може довести до оштећења културног добра;**
- 2) **раскопава, руши, преправља, презиђује, прерађује или врши било какве радове који могу нарушити својства културног добра без утврђених услова и сагласности надлежног органа и**
- 3) **распарчава збирке, колекције и фондове културних добара без утврђених услова и сагласности надлежне установе заштите.**

Критеријуми за право коришћења културног добра и његово одржавање утврђени су у тач. 1) и 2) овог члана.

Кад се културно добро састоји од више појединачних истоветних или разнородних ствари, односно творевина, оне се могу заштити као збирка, колекција или фонд и као такви се не могу распарчавати без утврђених услова и сагласности одговарајуће установе заштите (тачка 3).

У члану 130. став 1. тачка 7. и став 2. овог закона, предвиђене су казне за непоштовање ове одредбе.

Чан 33.

Кад сопственик не извршава мере заштите, или их не извршава с пажњом доброг домаћина, односно кад привремено или трајно напусти културно добро тако да постоји опасност да оно буде оштећено или уништено, министарство надлежно за послове културе може одредити да се културно добро преда физичком или правном лицу као стараоцу за спровођење мера заштите културног добра, уз његову сагласност.

Актом из става 1. овог члана одређују се права и обавезе ствараоца.

Ствараоцу за спровођење мера заштите културног добра, на његов захтев, припада накнада за рад и трошкове спровођења утврђених мера заштите на културном добру.

У члану 33. конституише се одговорност и надлежност Министарства културе да за свако културно добро, над којим сопственик, односно корисник не извршава мере заштите, или их не извршава с пажњом доброг домаћина, или кад ови привремено или трајно напусте културно добро, а тиме изазову опасност да оно буде оштећено или уништено, може одредити стараоца тог културног добра, уз његову сагласност.

Акт о одређивању старина доноси се у управном поступку и њиме се утврђују обавезе стараоца за спровођење мера заштите културног добра. Тим актом утврђује се и накнада за рад стараоца кад он то захтева.

Члан 34.

У случају продаје културног добра у приватној својини за чије су одржавање, поправку и друге мере техничке заштите уложена средства буџета сопственик је дужан надокнадити износ за који се, услед улагања тих средстава, повећала вредност културног добра.

На непокретно културно добро из става 1. овог члана до извршења обавезе ставља се хипотека.

У члану 31. став 2. овог закона одређено је да сопственик сноси трошкове извршавања обавеза за заштиту и коришћење културног добра до висине прихода остварених од културног добра. У правилу ти приходи покривају мањи део трошкова заштите културног добра, а преостали део средстава обезбеђује се из јавних прихода (члан 9). У овој одредби утврђује се обавеза сопственика да у случају продаје културног добра надокнади износ за који се услед улагања буџетских средстава, повећала вредност културног добра.

Овом обавезом не оштећује се сопственик, али се спречава да на његовој страни дође до неоснованог богаћења.

Као гаранција за извршавање ове обавезе сопственика, када се ради о непокретном културном добру, уводи се обавезно хипотека.

Код свих већих улагања буџетских средстава у непокретна културна добра која се налазе у својини грађана треба у земљишне књиге уписати и хипотеку на уложени износ буџетских средстава за која је повећана вредност културних добара.

Видети објашњење уз члан 64.

3. Друга ограничења права својине и коришћења културног добра

Члан 35.

Сопственик је дужан да уступи културно добро ради излагања на изложбама организованим на основу уговора о међународној културној сарадњи, односно другим значајним повременим изложбама, ако законом није друкчије одређено.

Културно добро уступљено на основу става 1. овог члана, мора се вратити сопственику најкасније у року од шест месеци од дана преузимања културног добра ради излагања, ако друкчије није договорено.

Кад сопственик културног добра одбије да преда културно добро ради излагања у складу с одредбом става 1. овог члана, организатор изложбе може у ванпарничном поступку остварити уступање културног добра у те сврхе.

Ако установа заштите одбије да уступи културно добро које чува у сврхе одређене у ставу 1. овог члана, о уступању ће одлучити министарство надлежно за послове културе.

Све ствари и творевине кад се прогласе културним добром, према одредби члана 2. став 1. овог закона јесу од општег интереса и могу се користити у складу са овим законом. Како, дакле, општи интерес ужива првенство у односу на интерес сопственика, то је овом одредбом утврђена обавеза сопственика да уступи културно добро (покретно културно добро) ради излагања на међународним и другим значајним изложбама, ако законом није друкчије одређено. Законом је друкчије одређено само за покретна културна добра од изузетног значаја која утврди својим решењем министар културе - да се не могу излагати ван установе заштите којој су та добра поверена на чување (члан 89. став 1).

У ставовима 3. и 4. овог члана утврђује се поступак у коме се обезбеђује право организатора изложбе да обезбеди уступање потребног културног добра ради излагања. Кад се ради о сопственику покретног културног добра, организатор изложбе то право обезбеђује у ванпарничном поступку код првостепеног суда опште надлежности. Кад се ради о покретном културном добру које чува установа заштите, о уступању тог добра ради излагања одлучиће министарство надлежно за послове културе у управном поступку.

4. Обавезе сопственика добара која уживају претходну заштиту

Члан 36.

Сопственик је дужан да:

- 1) пријави добра надлежној установи заштите и достави јој податке које тражи;**
- 2) чува, одржава и употребљава добра у складу с њиховом природом и наменом;**
- 3) допусти установи заштите преглед добара и узимање потребних података за документацију о њима и**
- 4) прибави услове за предузимање мера техничке заштите и прибави сагласност надлежне установе заштите за предузимање мера и радова на добру којима се могу проузроковати промене изгледа, облика или намене добра или повредити његова својства.**

Поред мера заштите, за добра која уживају претходну заштиту, утврђених у чл. 4, 7. и 15. овог закона, у овој одредби утврђују се обавезе сопственика таквих добара (члан 27) да их пријављују и обавештавају о подацима везаним за та добра; да их чувају, одржавају и користе у складу са њиховом природом и наменом и да допусте њихов преглед и узимање потребних података за документацију. Посебна обавеза сопственика добра које ужива претходну заштиту јесте да у случају да на том добру треба извршити неке радове, како за његово очување, тако и за његово коришћење, да од установе заштите прибави услове за предузимање мера техничке заштите; сагласност надлежне установе заштите за предузимање тих мера и радова ако се њима могу проузроковати промене изгледа, облика или изменити његова намена, односно само повредити својство тог добра.

**5. Обавезе органа, установа, предузећа и других
правних лица у току чијег рада настаје
регистратурски материјал и архивска грађа**

Члан 37.

Државни органи и организације, органи јединица територијалне аутономије и локалне самоуправе, установе, предузећа и друга правна лица у току чијег рада настаје регистратурски материјал, дужни су да:

- 1) означавају и датирају регистратурски материјал и воде основну евиденцију о њему;
- 2) чувају регистратурски материјал у сређеном и безбедном стању;
- 3) класификују и архивирају регистратурски материјал и
- 4) одабирају архивску грађу и излучују безвредни регистратурски материјал у року од године дана од дана истека утврђеног рока чувања.

Излучени безвредни регистратурски материјал може се уништити само на основу писменог одобрења надлежног архива.

Архивска грађа је, ван сваке сумње, самосвојно културно добро које пролази кроз вишеслојан поступак његовог настајања и одабирања, прописан овим законом. Као прва мера заштите будуће архивске грађе, у ставу 1. овог члана утврђују се обавезе државних органа и организација и других правних лица у току чијег рада настаје регистратурски материјал.

Обавезе прописане овим чланом резултат су вишевековног људског искуства и гарант да ће сав регистратурски материјал у коме се налази сведочење о чињеницама, дојавама, односима, догађајима, личностима, бити сачуване за њихово научно и стручно коришћење.

Члан 38.

Државни органи и организације, органи јединица територијалне аутономије и локалне самоуправе, установе, предузећа и друга правна лица утврђују:

- 1) начин евидентирања регистратурског материјала, његовог чувања, класификације и архивирања, ако за поједине органе и организације законом није друкчије одређено;
- 2) листе категорија регистратурског материјала с роковима чувања и
- 3) начин заштите и коришћења података и докумената насталих у процесу аутоматске обраде података.

Листе категорија регистратурског материјала с роковима чувања утврђују се у сагласности с надлежним архивом.

У овом члану конституише се обавеза за све државне органе и организације и друга правна лица да имају властити акт донет у сагласности с надлежним архивом, који се односи на начин евидентирања, чувања, класификације, архивирања. Листа категорија регистратурског материјала с роковима чувања треба да буде општи акт државног органа и организације и других правних лица и уобичајено се исказује као правилник о листама категорије регистратурског материјала.

Посебна је обавеза правних лица у чијем раду настаје регистратурски материјал да утврде начин заштите и коришћења података и докумената насталих у процесу аутоматске обраде података. Ова материја може бити обрађена заједно с листом категорија регистратурског материјала, али може да буде и предмет самосталног општег акта.

Члан 39.

Сређена и пописана архивска грађа предаје се на чување надлежном архиву после 30 година, рачунајући од дана настанка грађе.

Установа заштите може одлучити да се архивска грађа предаје после 30 година, сваке пете године.

Установа заштите може на захтев заинтересованих органа, организација и установа продужити рок из става 1. овог члана.

Архивска грађа предаје се на месту које одреди установа заштите.

Ко предаје архивску грађу даје мишљење о условима њеног коришћења.

Изузетно, када то захтевају потребе имаоца архивске грађе, рок из става 1. овог члана може да се скрати споразумом између имаоца архивске грађе и надлежног архива.

Архивска грађа, сређена и пописана, предаје се на чување архиву у правилу после 30 година од њеног настанка.

Ималац архивске грађе и надлежан архив могу се споразумети о скраћењу овог рока, али архив може одлучити да се архивска грађа предаје сваке пете године после 30 година од настанка архивске грађе.

О коришћењу предате архивске грађе одлучује архив, али онај ко предаје архивску грађу даје мишљење о условима њеног коришћења. Архив о том мишљењу мора да води рачуна, али кад је у питању општи интерес за коришћење те архивске грађе, могао би дозволити њено коришћење и ако се одступа од услова датих у мишљењу приликом предаје грађе.

Члан 40.

Орган управе надлежан за унутрашње послове стара се о чувању архивске грађе настале у његовом раду у за то посебно образованом архивском одељењу, а може је под условима које сам одреди предати у целини одговарајућој установи заштите, сходно одредбама члана 39. овог закона.

Члан 41.

Одабрана, сређена и пописана архивска грађа као и регистратурски материјал, настали у раду органа, установа, предузећа и других правних лица који су укинати или су престали с радом, сматрају се доспелим за преузимање, ако нико није преузео њихова права и обавезе.

6. Обавеза достављања публикација, односно филмова за јавно приказивање*а) Достављање публикација***Члан 42.**

Предузеће које је штампало, односно завршило штампање публикације дужно је да Народној библиотеци Србије достави 10 примерака сваке публикације одмах по завршеном штампању.

Народна библиотека Србије доставља по један примерак сваке примљене публикације Библиотеци Матице српске у Новом Саду и Народној и универзитетској библиотеци Косова и Метохије у Приштини.

Обавезу достављања публикације из става 1. овог члана дужан је да изврши издавач публикације уколико је публикација штампана изван Републике Србије.

Обавезу достављања публикације из става 1. овог члана штампар, односно издавач публикације из покрајине извршава преко Библиотеке Матице српске у Новом Саду и Народне и универзитетске библиотеке Косова и Метохије у Приштини.

Од обавезног достављања из става 1. овог члана изузимају се публикације које садрже податке који у складу са законом и актом издавача тих публикација представљају тајну.

Органи и организације који су издали публикације из става 5. овог члана, дужни су да трајно чувају по два примерка сваке издате публикације.

Публикацију у смислу овог закона чине публикације утврђене у члану 43. овог закона.

Обавезе достављања публикације односи се на штампара, а на издавача публикације само ако је публикација штампана изван Републике Србије.

Органи и организације који издају публикације које садрже податке који се у складу са законом, односно актом издавача те публикације сматрају тајном, нису дужни да предају ове публикације, али су у обавези да трајно чувају по два примерка сваке такве публикације.

Кад се публикација издаје на више језика, обавеза достављања публикација односи се за сваки језик или ако је штампана на два писма, односи се на свако писмо, као и на поновљена, измењена и допуњена издања публикација.

Члан 43.

Публикацијом у смислу члана 42. овог закона сматрају се књиге, као и књиге с грамофонском плочом, аудио или видео касетом, географском картом и сличним прилозима (комбинована публикација), брошуре, сепарати, часописи, новине, уметничке репродукције, музикалије, географске карте, атласи, глобуси свих врста, планови насељених места, плакати, каталози, програми, разгледнице и штампане фотографије, дијапозитиви и слично, као и додаци уз њих умножени графичким путем, као и грамофонске плоче и компакт дискови, аудио и видео касете, снимљене компјутерске дискете и друга дела која се умножавају штампањем или на сличан начин.

Обавеза штампара, односно издавача из члана 42. овог закона односи се и на публикације штампане на више језика (за сваки језик) или на оба писма (за свако писмо), на свако издавање публикације, као и на поновљена, измењена и допуњена издања.

Члан 44.

Издавач публикације дужан је да сваког последњег дана у месецу доставља извештај о свим штампаним стварима у току тог месеца Народној библиотеци Србије.

Члан 45.

Начин чувања и коришћења публикација које се као обавезни примерак чувају у одређеним библиотекама уређује Народна библиотека Србије.

б) Достављање филмова

Члан 46.

Произвођачи филмова намењених за јавно приказивање без обзира у којој су техници снимљени, дужни су да Југословенској кинотеци у Београду у првој години приказивања филмова, предају по једну некоришћену копију сваког произведеног филма, с одговарајућом документацијом.

Обавезу из става 1. овог члана има и произвођач који снима филм у сарадњи с произвођачем чије седиште, односно пребивалиште није на територији Републике.

Предузећа која увозе филмове дужна су, одмах по истеку лиценце филма, да

предају Југословенској кинотеци у Београду најбољу копију сваког увезеног филма за јавно приказивање.

Филмови који су предати Југословенској кинотеци на основу ст. 1. до 3. овог члана могу да се користе само на начин утврђен овим законом.

У овом члану утврђују се обавезе произвођача домаћих филмова намењених за јавно приказивање - да Југословенској кинотеци у Београду у првој години приказивања филмова предају по једну некоришћену копију сваког произведеног филма с одговарајућом документацијом.

Документацију филма у смислу овог закона чине: синопсис, сценарио, књига режије, сценографија, нацрти костима, филмска музика, фотографије са снимања филма, плакати и слично.

Увозници филмова имају исту обавезу по истеку лиценце филма, с тим да су обавезни да предају најбољу копију сваког увезеног филма.

За неизвршавање обавеза предвиђених у ст. 1-3. овог члана предвиђене су казне у члану 130. став 1. тачка 17) и став 2.

Филмови који су предати Југословенској кинотеци на основу ст. 1-3. овог члана могу се користити само за сврхе утврђене овим законом, путем њиховог излагања, публиковања и организовања предавања и других облика културно-образовне делатности (члан 65. тач. 9. и 10). Из овог произлази да се ови филмови не могу користити у комерцијалне сврхе.

IV глава

УТВРЂИВАЊЕ КУЛТУРНИХ ДОБАРА

1. Утврђивање непокретних културних добара

Члан 47.

Влада Републике Србије утврђује непокретна културна добра, ако овим законом није друкчије одређено.

Акт о утврђивању непокретног културног добра садржи: назив и опис културног добра, границе заштићене околине, као и мере заштите везане за чување, одржавање и коришћење културног добра и његове заштићене околине (катастарске и земљишно-књижне податке).

Саставни део акта из става 2. овог члана чини и списак покретних добара од посебног културног и историјског значаја која се налазе у непокретном културном добру.

Акт из става 1. овог члана објављује се у "Службеном гласнику Републике Србије".

Видети објашњење уз члан 48.

Члан 48.

У поступку утврђивања непокретних културних добара Републички завод за заштиту споменика културе дужан је да образложи разлоге који указују на то да су својства одређене непокретности од посебног културног и историјског значаја и приложи мишљење сопственика непокретности, односно доказ да је извршено јавно оглашавање ради давања тог мишљења и да је протекао рок од 30 дана од јавног оглашавања, као и мишљења заинтересованих органа и установа.

Републички завод за заштиту споменика културе дужан је да у поступку утврђивања непокретних културних добара достави: назив, опис културног добра, границе заштићене околине (катастарске и земљишно-књижне податке), мере заштите везане за чување, одржавање и коришћење тог културног добра и његове околине.

Уколико се непокретност која се предлаже за културно добро налази изван насељених места, Републички завод за заштиту споменика културе прилаже мишљење установе која врши делатност заштите природе о посебним мерама заштите и границама заштићене околине, у складу с прописом о заштити природе.

У поступку утврђивања непокретног културног добра Републички завод за заштиту споменика културе дужан је да утврди својство непокретности која указују да су од посебног културног и историјског значаја. У свом предлогу за утврђивање непокретног културног добра Републички завод за заштиту споменика културе образлаже разлоге који указују на споменичка својства одређене непокретности. Уз предлог за утврђивање непокретног културног добра Републички завод за заштиту споменика културе дужан је да прибави мишљење сопственика непокретности, као и мишљење заинтересованих органа и установа. Уколико Завод није у стању да прибави мишљење сопственика непокретности, дужан је да поднесе доказ о извршеном јавном оглашавању ради давања тог мишљења по протеклу 30 дана од дана јавног оглашавања.

Предлог за утврђивање непокретног културног добра Републички завод за заштиту споменика културе подноси Влади Републике Србије (члан 47. став 1).

Акт о утврђивању непокретног културног добра има карактер општег акта и објављује се у "Службеном гласнику Републике Србије". Овај акт подлеже оцени Уставног суда Србије.

Уколико се Републички завод за заштиту споменика културе определи да одређено културно добро треба поред утврђивања за културно добро и разврстати у културно добро од изузетног значаја, предлог ће се у складу с чланом 56. став 1. овог закона, упутити Народној скупштини Републике Србије.

Уколико Републички завод за заштиту споменика културе оцени да непокретност треба истовремено утврдити као културно добро од великог значаја, предложиће то Влади Републике Србије.

Предлог за утврђивање непокретних културних добара, односно њихово разврставање, Републички завод за заштиту споменика културе упућује Министарству културе. Наиме, министарство надлежно за послове културе у оквиру свог делокруга стара се и о заштити и коришћењу културних добара, а према члану 126. овог закона обавља и надзор над његовим спровођењем. Тако је фактички министарство надлежно за послове културе предлагач за утврђивање непокретних културних добара и њихово разврставање у категорије.

2. Утврђивање непокретних културних добара

Члан 49.

Покретна културна добра утврђује музеј, архив, кинотека и библиотека, чији је оснивач Република, аутономна покрајина, град или општина, ако овим законом није друкчије одређено.

Члан 50.

Акт о утврђивању непокретног културног добра садржи: опис и време настанка културног добра, врсту, место где се налази, мере заштите, име сопственика, као и правни основ према коме држи културно добро.

Акт из става 1. овог члана може се донети по скраћеном поступку, ако постоји

основна претпоставка да ствар може да се уништи, оштети или нестане.

Члан 51.

Установе заштите дужне су да врше ревизију покретних културних добара најмање једанпут у десет година.

Установе заштите чији је оснивач Република, аутономна покрајина, град или општина утврђују покретна културна добра.

Ово јавно овлашћење установе заштите остварују по одредбама Закона о општем управном поступку, ако овим законом није друкчије одређено.

У члану 50. овог закона утврђено је да диспозитив решења мора да садржи опис и време настанка културног добра, врсту и место где се оно налази, мере заштите, име сопственика, као и правни основ према коме држи културно добро. Установа заштите која чува покретна културна добра може применити и скраћени управни поступак, ако постоји основана претпоставка да се ствар која је предмет утврђивања за културно добро може да уништи, оштети или нестане.

По жалбама против решења о утврђивању покретних културних добара увек решава министарство надлежно за послове културе без обзира да ли је то решење донела установа заштите коју је основала општина, град, аутономна покрајина или Република. Овакво решење предвиђено је законом ради уједначавања критеријума за утврђивање покретних културних добара (видети: члан 52. став 2).

Члан 52.

У поступку утврђивања покретних културних добара примењују се одредбе Закона о општем управном поступку, ако овим законом није друкчије одређено.

По жалбама против решења донетих у управном поступку покренутом ради утврђивања покретних културних добара, у другом степену решава министарство надлежно за послове културе.

Појам ревизије у правилу подразумева проверу исправности докумената или поправак нечега уопште.

Искуство установа заштите навело је законодавца да за њих уведе обавезну ревизију културних добара најмање једанпут у десет година. Ревизија се дакле може обављати и сваке године, али је обавеза установа заштите које чувају покретна културна добра да их обаве најмање једанпут у десет година. Због сложености, обимности посла и одговорности коју ревизија са собом носи, установе заштите треба да ревизији приступе на организован начин који подразумева и доношење посебног општег акта за то, од стране установе заштите.

Полазећи од својства која се утврђују као основ за утврђивање културних добара, у поступку ревизије мора се утврдити да ли и даље та својства постоје, да ли је ствар или творевина изгубила своја физичка својства и уопште, да ли се и даље могу сматрати културним добром.

У поступку ревизије аналогно решењу за утврђивање културног добра, доноси се решење којим се утврђује стање културног добра у часу обављене ревизије. Решење о обављеној ревизији може се донети за више истородних културних добара, односно за културна добра чија су својства промењена на истоветан начин (поломљена, изгорела, нестала, трајно изнета у иностранство и слично).

Природно је да се у регистре и документацију која се води о покретним културним добрима изврши промена уписаних података, ако је до њих дошло, или се културно добро у складу с чланом 63. брише из регистра културних добара.

3. Културна добра на основу овог закона

Члан 53.

Уметничко-историјска дела, архивска грађа, филмска грађа и стара и ретка књига, које чувају установе заштите, културна су добра на основу овог закона.

Архивска и филмска грађа настала у раду државних органа и организација, органа јединица територијалне аутономије и локалне самоуправе, установа, предузећа, других правних, лица и појединаца, коју они чувају у складу с овим законом, културна су добра на основу овог закона.

У одредбама овог члана утврђена су као културна добра сва уметничко-историјска дела, архивска грађа, филмска грађа и стара и ретка књига које чувају установе заштите.

Чињеница чувања покретних ствари и творевина у установама заштите јесте претпоставка да оне имају својства културног добра.

Међутим, овакав начин утврђивања својства културног добра, посматран са становишта одредаба V глава чл. 59-64. овог закона, односи се само на ствари и творевине које су се затекле у установама заштите даном ступања на снагу овог закона. Акт о утврђивању својства културних добара које чувају установе заштите је сам Закон о заштити културних добара. Но, како законом покретна културна добра у установама заштите нису индивидуализована, то је, из више разлога, потребно да установе заштите решењем - које може бити донето за више ствари - утврди да на основу члана 53. Закона о културним добрима имају својство културног добра. Као документација уз такво решење служе до тада прикупљена документа и књига инвентара установе заштите. Ово решење представља основ за упис у регистар културних добара у смислу члана 59. овог закона.

Уговором о откупу, размени и прихватањем поклона и легата, установа заштите не утврђује својство културног добра, већ се о томе мора донети посебан акт - решење са свом документацијом у складу с одредбама овог закона.

4. Утврђивање мера заштите

Члан 54.

Мере заштите које се утврђују актом о утврђивању културних добара обухватају:

- 1) ближе услове чувања, одржавања и коришћења културног добра;
- 2) техничко-заштитне мере ради обезбеђивања културног добра од оштећења, уништења и крађе;
- 3) начин обезбеђивања коришћења и доступности културног добра јавности;
- 4) ограничења и забране у погледу располагања културним добром и његове употребе, у складу са законом;
- 5) ограничења, односно забране извођења одређених грађевинских радова, промене облика терена и коришћења земљишта у оквиру заштићене околине културног добра, као и промене намена појединих културних добара, и
- 6) уклањање грађевинског или другог објекта чије постојање угрожава заштиту или коришћење културног добра.

Мере заштите утврђују се и за заштићену околину непокретног културног добра.

Полазећи од обавезе установа у члану 47. став 2. и члану 50. став 1. овог закона, овом одредбом ближе се прописују мере које се утврђују актом о утврђивању културних добара.

Како код непокретних културних добара заштићена околина непокретног културног добра чини са тим добром целину која се не може раздвојити, то се и могућност прописивања

мера заштите актом о утврђивању културног добра односи и на његову заштићену околину.

Заштићена околина се исказује путем катастарских парцела које она обухвата. Отуда је и одређено да акт о утврђивању непокретног културног добра, поред осталог садржи и катастарске и земљишно-књижне податке. Прописивање обавезе да тај акт садржи и катастарске и земљишно-књижне податке има за циљ идентификацију непокретности и сопственика те непокретности. Имајући ово у виду, акт о утврђивању непокретног културног добра, када се ради о катастарским и земљишно-књижним подацима, треба да садржи назив катастарске општине, бројеве катастарских парцела и назнаку о својини (приватна, друштвена, мешовита). Исте критеријуме треба применити и у односу на заштићену околину непокретног културног добра. Такође је потребно да се извод из катастарског плана налази у досијеу непокретности која се предлаже за културно добро.

Члан 55.

Уклањање грађевинског или другог објекта чије коришћење, односно постојање угрожава заштиту или коришћење културног добра обавља се у складу са законом којим се уређује експропријација.

Кад је интерес заштите односно коришћења културног добра угрожен неким грађевинским или другим објектом, који угрожава културно добро, ова одредба ствара основу да се у поступку експропријације утврди општи интерес за уклањање таквих објеката.

Установа заштите треба да покрене поступак експропријације кад оцени да одређени грађевински или други објекат угрожава заштиту, односно коришћење културног добра.

5. Утврђивање културних добара од великог и од изузетног значаја

Члан 56.

Народна скупштина Републике Србије утврђује културна добра од изузетног значаја.

Влада Републике Србије утврђује непокретна културна добра од великог значаја.

Покретна културна добра од великог значаја утврђују Народни музеј у Београду, Архив Србије, Народна библиотека Србије и Југословенска кинотека.

Како је у члану 47. став 1. и члану 49. овог закона одређено који орган утврђује непокретна културна добра односно које установе заштите утврђују покретна културна добра, то се у овом члану одређује да Народна скупштина Републике Србије утврђује непокретна и покретна културна добра од изузетног значаја одлуком као врстом акта. Влада Републике Србије утврђује непокретна културна добра од великог значаја, а централне установе заштите које чувају покретна културна добра - утврђују покретна културна добра од великог значаја - решењем као врстом акта.

Члан 57.

Установе заштите своје предлоге за утврђивање културних добара од изузетног значаја достављају Републичком заводу за заштиту споменика културе, Народном музеју у Београду, Архиву Србије, Народној библиотеци Србије и Југословенској кинотеци.

Уз предлог из став 1. овог члана прилаже се мишљење сопственика, као и заинтересованих органа и установа.

Обједињене предлоге за утврђивање културних добара од изузетног значаја

установе заштите из става 1. овог члана достављају министарству надлежном за послове културе, ради упућивања Влади Републике Србије.

Установа заштите своје предлоге за утврђивање непокретних културних добара од великог значаја доставља Републичком заводу за заштиту споменика културе. Обједињене предлоге за утврђивање непокретних културних добара од великог значаја, Републички завод за заштиту споменика културе доставља министарству надлежном за послове културе, ради упућивања Влади Републике Србије.

Уместо мишљења сопственика може се прибавити доказ да је извршено оглашавање ради давања тог мишљења и да је протекао рок од 30 дана од јавног оглашавања.

Овом одредбом ближе се разрађује поступак за утврђивање културних добара од изузетног значаја (у ст. 1, 2. и 3).

У ставу 4. ближе је утврђен поступак за утврђивање културних добара од великог значаја, које према члну 56. став 2. утврђује Влада Републике Србије.

Члан 58.

Акт о утврђивању културних добара од изузетног значаја, односно акт о утврђивању непокретних културних добара од великог значаја, објављује се у "Службеном гласнику Републике Србије".

Акти о утврђивању културних добара од изузетног значаја, односно акт о утврђивању непокретних културних добара од великог значаја, због своје садржине имају карактер општих аката који се објављују у "Службеном гласнику Републике Србије".

V глава

УПИС У РЕГИСТАР КУЛТУРНИХ ДОБАРА

Члан 59.

На основу акта о утврђивању, културно добро уписује се у регистар културних добара.

Уз акт, на основу кога је извршен упис у регистар културних добара, чува се и документација о културном добру.

Члан 60.

Регистар културних добара воде установе заштите по врстама културних добара, ако овим законом није друкчије одређено.

На културна добра уписана у регистар културних добара ставља се ознака да су под посебном заштитом.

Министар културе прописаће изглед, садржину и начин стављања ознака из става 2. овог члана на културна добра, по њиховим врстама.

Члан 61.

За сваку врсту културних добара воде се централни регистри. Централне регистре културних добара воде: Републички завод за заштиту споменика културе, Народни музеј у Београду, Архив Србије, Народна библиотека Србије и Југословенска кинотека.

Установе заштите дужне су да податке о културним добрима за које воде

регистар достављају установама заштите које воде централне регистре културних добара у року од 30 дана од дана уписа културног добра у регистар.

Члан 62.

Министар културе прописује који се подаци о културном добру уписује у регистар, на који начин се води регистар културних добара и централни регистри културних добара, која се документација о културним добрима образује и чува уз регистре, као и начин на који се културна добра уписују у регистре.

Министар културе прописује начин вођења евиденције о добрима која уживају претходну заштиту, по њиховим врстама.

Члан 63.

Културно добро које је уништено или нестало, односно које је изгубило својства од посебног културног и историјског значаја, или је трајно изнето или извезено у иностранство, брише се из регистра културних добара.

Акт о брисању културног добра из регистра доноси се на начин и у поступку, као и акт о утврђивању културног добра.

Члан 64.

У јавној књизи о евиденцији непокретности и правима на њима извршиће се забележба уписа, односно брисање својства културног добра, на основу података из регистра културних добара које доставља установа заштите која је извршила упис у регистар културних добара и њихове заштићене околине.

Непокретна културна добра, према одредбама овог закона, уписују се у три регистра који су јавне књиге. Први регистар непокретних културних добара води установа заштите за подручје за које обавља делатност (члан 60). Други регистар непокретних културних добара води Републички завод за заштиту споменика културе као централна установа заштите (члан 61. ст. 1. и 2). Истовремено упис културног добра у регистар културних добара забележава се и у јавној књизи о евиденцији непокретности и правима (у земљишним књигама које воде редовни судови).

О покретним културним добрима евиденцију воде установе заштите по врстама културних добара (члан 60. став 1). Истовремено покретна културна добра по врстама воде централне установе заштите у централним регистрима.

Обавеза уписа културних добара у регистре и чување документације уз то, јесте овим законом утврђена мера заштите.

Забележба је врста земљишно-књижног уписа којим се евидентирају и чине јавним, између осталог, и извесне правне чињенице које су, или које могу бити, од утицаја на постојање земљишно-књижних права. Овим уписом се не стичу или губе земљишно-књижна права.

Забележба по овој одредби односи се на сам објекат уписа.

Правна последица забележбе је да се нико не може позивати на непознавање односа и чињеница забележених у земљишној књизи.

На основу члана 62. став 1. донети су Правилник о подацима који се уписују у регистар, начину вођења регистра и централног регистра непокретних културних добара и о документацији о овим културним добрима ("Службени гласник РС", број 35/96).

На основу члана 62. став 2. донети су Правилник о начину вођења евиденције о непокретностима које уживају претходну заштиту ("Службени гласник РС", број 19/95) и Правилник о начину вођења евиденције регистратурског материјала који ужива претходну заштиту ("Службени гласник РС", број 28/96).

VI глава

ДЕЛАТНОСТ ЗАШТИТЕ КУЛТУРНИХ ДОБАРА И УСТАНОВЕ ЗАШТИТЕ

1. Делатност заштите културних добара

Члан 65.

Делатност заштите културних добара чине:

- 1) истраживање и евидентирање добара која уживају претходну заштиту;
- 2) предлагање и утврђивање културних добара;
- 3) вођење регистра и документације о културним добрима;
- 4) пружање стручне помоћи на чувању и одржавању културних добара сопственицима и корисницима тих добара;
- 5) старање о коришћењу културних добара у сврхе одређене овим законом;
- 6) предлагање и праћење спровођења мера заштите културних добара;
- 7) прикупљање, сређивање, чување, одржавање и коришћење покретних културних добара;
- 8) спровођење мера техничке и физичке заштите културних добара;
- 9) издавање публикација о културним добрима и о резултатима рада на њиховој заштити;
- 10) излагање културних добара, организовање предавања и других пригодних облика културно-образовне делатности и
- 11) други послови у области заштите културних добара утврђени овим законом и на основу њега.

У члану 8. овог закона утврђено је да се заштита и коришћење културних добара остварује између осталог и обављањем делатности заштите културних добара.

У овој одредби утврђени су појединачни послови делатности заштите културних добара који прате његов природни ток у њиховом откривању, евиденцији, предлагању за утврђивање културног добра, као и задаци установа заштите према сопственицима и другим корисницима тих добара и старање о коришћењу културних добара у сврхе одређене овим законом, без обзира да ли се она налазе у установама заштите или код сопственика и других корисника.

Поред наведених послова, делатност установа заштите обухвата и њихову обавезу издавања публикација о културним добрима (овим законом утврђена мера заштите) и о резултатима рада на њиховој заштити.

Излагање културних добара од стране установа заштите јесте један од основних видова коришћења културних добара. Поред излагања, установе заштите су дужне и да другим мерама обезбеђују доступност културних добара јавности (обезбеђивање вођења кроз сталне поставке, предавања и слично).

Осим ових послова установе заштите по врстама културних добара дужне су да обављају и послове заштите који се односе само на одређену врсту културних добара (чл. 75-78).

Члан 66.

Послове у оквиру делатности заштите културних добара могу обављати лица с

одговарајућом стручном спремом и положеним стручним испитом.

Послове утврђене чланом 65. тач. 1) до 7) и тач. 9) и 10) овог закона, могу обављати лица с високом стручном спремом, а послове из тач. 8) и 11) лица с најмање средњом стручном спремом у четворогодишњем трајању.

Члан 67.

Утврђивање стручне оспособљености радника из члана 66. овог закона врши се полагањем стручног испита.

Програме за полагање стручних испита по струкама и начин полагања прописује министар културе.

Члан 68.

Зависно од послова на којима раде, приправници полажу стручни испит у Републичком заводу за заштиту споменика културе, Архиву Србије, Народном музеју у Београду, Југословенској кинотеци, а приправници који раде на заштити старе и ретке књиге полажу стручни испит у Народној библиотеци Србије.

Трошкове првог полагања стручног испита сноси установа заштите у којој ради лице које полаже стручни испит.

Члан 69.

Радник који је у току рада у установи заштите положио стручни испит а стекао је виши степен образовања, може да обавља послове заштите културних добара тог степена образовања, ако положи део стручног испита за тај степен образовања.

Радник који је положио стручни испит за вршење других послова и задатака, може да заснује радни однос у установи заштите и обавља послове заштите културних добара најдуже годину дана од дана заснивања радног односа, с тим да у том року положи део стручног испита за одговарајући степен, односно врсту образовања.

Одредбама чл. 66-69. утврђују се услови за лица која обављају послове у оквиру делатности заштите културних добара.

На основу члана 67. став 2. донет је Правилник о програму стручног испита у делатности заштите културних добара и начину његовог полагања ("Службени гласник РС", бр. 11/96 и 15/96).

2. Оснивање и рад установа заштите

Члан 70.

Установе заштите су: завод за заштиту споменика културе, музеј, архив и кинотека.

Библиотека која обавља заштиту старе и ретке књиге има положај установе заштите утврђене овим законом.

Послове заштите културних добара из члана 65. тач. 5), 7), 9) и 10) овог закона могу да обављају и друга правна лица која испуњавају услове у складу с одредбама овог закона.

Физичке особине појединих врста културних добара као и различити карактер њихових својстава условили су образовање различитих установа заштите.

Одређене послове делатности заштите културних добара могу да обављају и друга правна лица, ако испуњавају услове за обављање ове делатности. Ти послови односе се на старање о коришћењу културних добара, њихово прикупљање, сређивање, чување, одржавање покретних културних добара, њихово излагање и издавање публикација о њима (видети чл. 96-98. Закона).

Члан 71.

Установа заштите може се основати и почети с радом и обављати делатност ако су испуњени и посебни услови у погледу просторија, техничке опреме и стручног кадра.

Министар културе прописује ближе услове из става 1. овог члана.

Министарство надлежно за послове културе утврђује испуњеност услова за почетак рада и обављање делатности установа заштите утврђених овим законом.

На основу става 2. овог члана донет је Правилник о ближим условима за почетак рада и обављање делатности установа заштите културних добара ("Службени гласник РС", број 21/95).

Члан 72.

Установе заштите имају право активне легитимације у погледу остваривања мера заштите и коришћења културних добара и покретања кривичног и прекршајног поступка.

Имајући у виду потребу максималног обезбеђивања заштите културних добара, овом одредбом конституише се право и обавеза установа заштите да могу покретати спорове пред судом, против лица која угрожавају или се не придржавају мера заштите културних добара, као и непосредног покретања прекршајног па и кривичног поступка.

Право активне легитимације је допунска мера заштите културних добара, која установу заштите ставља у положај крајње одговорности за покретање поступка против лица за која тај поступак није покренуо одговарајући јавни тужилац, односно правобранилац.

Члан 73.

Назив, име и лик културног добра могу се користити у комерцијалне сврхе само по одобрењу установе заштите у чији делокруг спада заштита тог културног добра.

Министарство надлежно за послове културе даје одобрење из става 1. овог члана за културна добра од изузетног значаја.

Установе заштите које чувају и користе културна добра, осим културних добара од изузетног значаја, могу на захтев правних или физичких лица дозволити да се назив, име и лик културног добра користи у комерцијалне сврхе.

Када су у питању културна добра од изузетног значаја (и покретна и непокретна) ово одобрење може дати само министарство надлежно за послове културе.

Одобрења из овог члана дају се применом одредаба Закона о општем управном поступку.

3. Установе заштите по врстама културних добара

Члан 74.

Завод за заштиту споменика културе врши делатност заштите споменика културе, просторних културно-историјских целина, археолошких налазишта и знаменитих места.

Музеј врши делатност заштите уметничко-историјских дела.

Архив врши делатност заштите архивске грађе и регистратурског материјала.

Кинотека врши делатност заштите филмске грађе.

Послови заштите знаменитих места и заштите природних простора у заштићеној околини непокретног културног добра обавља установа која врши делатност заштите природе.

Делатност заштите старе и ретке књиге врше библиотеке које имају фондове старе и ретке књиге и раднике, с одговарајућом стручном спремом, оспособљене за вршење послова у делатности заштите културних добара.

У одредбама члана 74. утврђују се врсте културних добара чију заштиту обезбеђују поједине установе заштите утврђене у члану 70. Закона. У ставу 5. овог члана поверавају се послови заштите знаменитих места и заштите природних простора у заштићеној околини непокретног културног добра установи која врши делатност заштите природе. На овај начин и Републички завод за заштиту природе има положај установе заштите културних добара.

Члан 75.

Завод за заштиту споменика културе, поред послова из члана 65. овог закона:

- 1) проучава непокретна културна добра и израђује студије, елаборате и пројекте с одговарајућом документацијом ради најцелисходније заштите и коришћења одређеног непокретног културног добра;
- 2) учествује у поступку припремања просторних и урбанистичких планова путем достављања расположивих података и услова заштите непокретних културних добара и учествује у разматрању предлога просторних и урбанистичких планова;
- 3) објављује грађу о предузетим радовима на непокретним културним добрима;
- 4) израђује пројекте за извођење радова на непокретним културним добрима и изводи те радове у складу са законом;
- 5) остварује увид у спровођење мера заштите и коришћења непокретних културних добара и
- 6) обавља и друге послове утврђене овим законом.

Члан 76.

Архив, поред послова из члана 65. овог закона:

- 1) врши стручни надзор над архивирањем, чувањем, стручним одржавањем и одабирањем архивске грађе, као и излучивањем безвредног регистратурског материјала, који се налази ван архива;
- 2) налаже предузимање мера за отклањање утврђених недостатака у погледу заштите архивске грађе и регистратурског материјала;
- 3) преузима, чува и одржава архивску грађу;
- 4) сређује и обрађује архивску грађу;
- 5) објављује архивску грађу и
- 6) врши истраживања ради стварања целина архивске грађе (архивски фонд). Архив може образовати одељења у и у месту ван свог седишта.

Члан 77.

Музеј, поред послова из члана 65. овог закона:

- 1) чува и одржава уметничко-историјска дела која се код њега налазе;
- 2) обезбеђује коришћење уметничко-историјских дела у културне и друге сврхе путем њиховог излагања у оквиру сталних или повремених изложби и на други начин и
- 3) стара се о чувању и одржавању заштићених уметничко-историјских дела која

се налазе ван музеја на територији на којој врши делатност заштите ових дела.

Музеј може образовати сталне збирке и одељења и у месту ван свог седишта.

Члан 78.

Кинотека, поред послова из члана 65. овог закона:

- 1) прикупља, сређује и чува филмску грађу и
- 2) обезбеђује коришћење филмске грађе у културне сврхе, путем јавног приказивања у својим просторијама и на други начин.

У погледу примене одредаба чл. 75-78. Закона видети објашњење уз члан 65.

Члан 79.

Централне установе заштите културних добара јесу: Републички завод за заштиту споменика културе, Архив Србије, Народни музеј у Београду, Народна библиотека Србије и Југословенска кинотека.

Централне установе заштите културних добара:

- 1) остварују увид у стање културних добара и предузимају мере у вези с њиховом заштитом и коришћењем;
- 2) пружају стручну помоћ и унапређују рад на заштити културних добара, нарочито у погледу савремених метода стручног рада;
- 3) старају се о стручном усавршавању радника који раде на пословима заштите културних добара;
- 4) воде централне регистре за културна добра по врстама, као и документацију о тим културним добрима и
- 5) образују и воде компјутерски информациони центар културних добара по врстама.

С циљем обезбеђивања потпуног обављања делатности заштите на јединственим принципима у складу са одредбама овог закона, овим чланом се установљавају послови којима се то обезбеђује. Истовремено, утврђују се установе заштите које те послове обављају (централне или матичне установе заштите).

Члан 80.

Републички завод за заштиту споменика културе поред послова из чл. 75. и 79. овог закона:

- 1) стара се о заштити непокретних културних добара;
- 2) стара се о јединственој примени критеријума у погледу предлагања за утврђивање непокретности за културна добра и утврђивање непокретних културних добара од великог и од изузетног значаја;
- 3) води евиденцију и документацију о непокретностима од посебног значаја за историју и културу Републике које се налазе у земљи и у иностранству и стара се о њиховом очувању;
- 4) стара се о јединственој примени међународних конвенција и других међународних аката на територији Републике.

На захтев заинтересованих усanova или грађана, Републички завод за заштиту споменика културе утврђује да ли одређене ствари, изузев публикација, које уживају претходну заштиту, односно за које се претпоставља да имају својства таквих ствари, могу да се привремено или трајно извезу у иностранство.

Члан 81.

Архив Србије обавља делатност заштите регистратурског материјала и архивске грађе, послове из чл. 76. и 79. овог закона у погледу заштите и коришћења регистратурског материјала и архивске грађе, као и послове око истраживања и копирања архивске грађе од посебног значаја за историју Републике Србије која се налази у иностранству.

Члан 82.

Народни музеј у Београду обавља послове заштите из чл. 77. и 79. овог закона у погледу уметничко-историјских дела, као и послове око старања о очувању уметничко-историјских дела од посебног значаја за историју и културу Републике Србије која се налазе у иностранству.

Члан 83.

Народна библиотека Србије обавља делатност заштите старе и ретке књиге које чува у својим фондовима и библиотечке грађе која јој се доставља на основу овог закона и стара се о очувању старе и ретке књиге од посебног значаја за историју и културу Републике Србије која се налази у иностранству.

Народна библиотека Србије обавља и послове из члана 79. овог закона у погледу заштите и коришћења старе и ретке књиге.

Народна библиотека Србије, Библиотека Матице српске у Новом Саду и Народна и универзитетска библиотека у Приштини, на захтев заинтересованих установа или грађана утврђују да ли одређене публикације које уживају претходну заштиту, односно за које се претпоставља да имају својства таквих ствари, могу да се привремено или трајно извезу у иностранство.

Члан 84.

Југословенска кинотека у Београду обавља делатност заштите филмске грађе и обавља послове из члана 79. овог закона у погледу заштите и коришћења ове грађе.

У одредбама чл. 80-84. одређене су установе заштите и културна добра од интереса за Републику Србију за чију заштиту су оне одговорне.

У оквиру тих послова у члану 80. став 2. поверава се Републичком заводу за заштиту споменика културе да утврђује да ли се за одређена дела која уживају претходну заштиту, односно ствари за које се претпоставља да имају таква својства, може одобрити привремено или трајно извоз у иностранство.

У односу на публикације такво овлашћење је дато у одредби члана 83. став 3. Народној библиотеци Србије, Библиотеци Матице српске у Новом Саду и Народној и универзитетској библиотеци у Приштини. Подразумева се да ће ово овлашћење наведене библиотеке моћи да користе само за подручје за које обављају делатност заштите старе и ретке књиге (видети члан 85).

Члан 85.

Министар културе утврђује који заводи за заштиту споменика културе, архиви, музеји и библиотеке и за коју територију обављају послове заштите непокретних, односно покретних културних добара, као и надлежност музеја према врстама уметничко-историјских дела.

Установе заштите према одредбама овог закона могу обављати делатност заштите културних добара за одређену територију, а кад се ради о музејима, они могу обављати и делатност заштите уметничко-историјских дела по његовим врстама за Републику Србију у

целини.

Које ће установе заштите и за коју територију обављати послове делатности заштите непокретних, односно покретних културних добара, утврђује министар надлежан за послове културе.

Исто тако, министар надлежан за послове културе овлашћен је да утврди који музеји обезбеђују заштиту одређених врста уметничко-историјских дела. Музеји који обављају послове делатности заштите за одређену врсту уметничко-историјских дела нису истовремено и централне установе заштите.

На основу ове одредбе донета су: Решење о утврђивању надлежности музеја према врстама уметничко-историјских дела и према територији ("Службени гласник РС", број 28/95), Решење о утврђивању територије завода за заштиту споменика културе ("Службени гласник РС", број 48/95) и Решење о утврђивању територије архива ("Службени гласник РС", број 7/96).

4. Чување и коришћење културних добара у музеју, архиву, кинотеци и библиотеци

Члан 86.

Уметничко-историјска дела, архивску грађу, филмску грађу и стару и ретку књигу чувају музеји, кинотеке и одређене библиотеке.

Установе из става 1. овог члана дужне су да покретна културна добра прикупљају, преузимају, чувају, стручно обрађују и обезбеђују њихово коришћење у складу с овим законом.

Члан 87.

Музеј, архив, кинотека и одређена библиотека дужни су да обезбеде стални надзор покретних културних добара од стране за то оспособљених радника.

Установе заштите из става 1. овог члана могу излагати културна добра ако су та културна добра обезбеђена од пожара, физичко-хемијских и биолошких узрочника оштећења и неовлашћеног отуђења у просторијама где се стално чувају и излажу, као и месту привременог излагања.

Кад се у установи заштите из става 1. овог члана не могу обезбедити услови за одговарајуће чување одређеног културног добра, министар културе може одредити да се то добро преда на чување одређеној установи заштите која може обезбедити његову потпунију заштиту и доступност јавности.

Члан 88.

Установе заштите не могу излагати покретна културна добра која нису категорисана, обрађена и уписана у регистар културних добара.

Члан 89.

Министар културе утврдиће покретна културна добра од изузетног значаја која се не могу излагати ван установе заштите којима су поверена на чување.

Акт о утврђивању културних добара из става 1. овог члана објављује се у "Службеном гласнику Републике Србије"

Покретна културна добра из става 1. овог члана изузетно се могу изложити ван установе заштите, уз претходно прибављену сагласност министарства надлежног за послове културе.

Члан 90.

Установе заштите које обављају послове из члана 79. овог закона доносе стручна упутства о условима и начину чувања, коришћења и одржавања одговарајуће врсте

покретних културних добара и старају се о њиховом спровођењу, као и о обезбеђењу културних добара од пожара, физичко-хемијске и биолошке разградње и неовлашћеног отуђења.

Члан 91.

Ради пропагирања културних добара, установе могу уступати, уз накнаду или без ње, копије, одливке и репродукције културних добара које чувају, ако је то у складу с природом и наменом ових добара, у смислу овог закона.

Члан 92.

Фотографско или филмско снимање непокретних културних добара које захтева монтажу скела, кулиса или друге техничке опреме, коришћење кранова, употребу расветних тела укупне снаге преко два киловата или посебне инвестиције на културном добру, односно његовој заштићеној околини може се вршити само на основу дозволе надлежног завода за заштиту споменика културе.

Члан 93.

Архивска грађа и регистатурски материјал, настали у раду државних органа и организација, органа јединица територијалне аутономије и локалне самоуправе, политичких организација, установа и предузећа и других организација, верских заједница и појединача чувају се као целина - архивски фонд и не могу се распарчавати.

Члан 94.

Архивска и филмска грађа могу се користити само по одобрењу одговарајуће установе заштите.

Уверење о чињеницама које су садржане у архивској грађи, архиви издају у складу са Законом о општем управном поступку.

Архиви могу издати и преписе докумената које чувају као архивску грађу.

Члан 95.

Страни држављани могу да користе архивску, односно филмску грађу, само на основу посебне дозволе, у складу с одредбама овог закона које се односе на коришћење ове грађе.

Дозволу из става 1. овог члана даје министарство надлежно за послове културе, у складу с међународним уговорима, односно споразумима одређених организација о фактичком реципроцитету коришћења архивске и филмске грађе а по претходно прибављеном мишљењу установе заштите чија се грађа користи.

У одредбама чл. 86-95. Закона утврђују се услови и критеријуми за чување и коришћење покретних културних добара у музеју, архиву, кинотеци и библиотеци.

Покретна културна добра од изузетног значаја у правилу може да излаже само установа заштите којој су таква културна добра поверена на чување. Министар културе је овлашћен да утврди која се покретна културна добра од изузетног значаја не могу излагати ван установе заштите којој су поверена на чување. Међутим, министарство надлежно за послове културе изузетно може дати сагласност да се таква културна добра могу изложити и ван установе заштите. Ова сагласност мора се прибавити пре излагања. Казна за излагање културног добра од изузетног значаја за које је утврђено да се не може излагати ван установе заштите прописана је одредбом члана 130. став 1. тачка 23.

Акт о утвђивању културних добара од изузетног значаја, која се не могу излагати ван установе заштите којима су дата на чување има карактер појединачног акта који се објављује у "Службеном гласнику Републике Србије". Такав акт министар културе може донети за једно

или више истородних, односно разнородних покретних културних добара од изузетног значаја (члан 89).

Акт којим централне установе заштите прописују стручна упутства о условима и начину чувања, коришћења и одржавања одговарајуће врсте покретних културних добара има карактер општег акта који се у складу са Законом о објављивању закона и других прописа и општих аката и о издавању "Службеног гласника Републике Србије" објављује у том гласилу (члан 90).

Дозвола за фотографско или филмско снимање у смислу члана 92. Закона има карактер појединачног акта и издаје се у складу с одредбама Закона о општем управном поступку.

Исти карактер акта има и дозвола за коришћење архивске односно филмске грађе од стране страних држављана (члан 95).

5. Прикупљање, чување и излагање уметничко-историјских дела и архивске грађе (музеју саставу и архивско одељење)

Члан 96.

Установе, предузећа и друге организације могу обављати послове чувања и излагања уметничко-историјских дела везаних за вршење њихове делатности (у даљем тексту: музеј у саставу).

Права и обавезе радника који раде на пословима музеја у саставу, у погледу коришћења уметничко-историјских дела, утврђују се актима организација из става 1. овог члана, у складу с одредбама овог закона.

На образовање и стручни рад музеја у саставу сходно се примењују одредбе овог закона које се односе на музеје.

Установе, предузећа и друге организације могу обављати послове чувања и излагања уметничко-историјских дела везаних за обављање њихове делатности, ако за то образују организациону јединицу која има положај музеја у саставу тих организација. Музеји у саставу могу да обављају само послове из члана 65. тач. 5, 7, 9. и 10. Закона (видети одредбу члана 70. став 3. Закона).

Музеј у саставу као организациона јединица установе, предузећа или друге организације нема својство правног лица. Сва права и обавезе везане за чување и коришћење културних добара има организација у оквиру које је и музеј у саставу. У музеју у саставу могу да раде лица која испуњавају услове за рад у музеју.

Члан 97.

Државни органи и организације, органи јединица територијалне аутономије и локалне самоуправе, установе и предузећа или друге организације могу у свом саставу имати архивско одељење за обављање послова заштите архивске грађе настале у њиховом раду, ако је то неопходно за извршавање њихових задатака.

Права и обавезе радника који раде на пословима архивског одељења, у погледу коришћења архивске грађе, утврђују се актима организација из става 1. овог члана, у складу с одредбама овог закона.

На образовање и стручни рад архивских одељења из става 1. овог члана сходно се примењују одредбе овог закона које се односе на архиве.

Архивско одељење у свом саставу могу имати државни органи и организације и

друга правна лица, ако је то неопходно за извршавање њихових задатака. У архивском одељењу могу се запослити лица која испуњавају услове за рад у архивима.

6. Музејска збирка

Члан 98.

Музејску збирку чини скуп истородних или разнородних уметничко-историјских дела.

Музејску збирку могу да чувају установе, предузећа и друге организације и појединци.

Музејска збирка може бити доступна јавности само ако је претходно стручно обрађена и на стручни начин изложена.

Издавање музејске збирке одобрава музеј коме је поверена делатност заштите културно-историјских дела на тој територији.

Поред музеја и музеја у саставу Закон ствара могућност излагања уметничко-историјских дела у оквиру музејске збирке. Законом се ближе не утврђују критеријуми за образовање музејске збирке, већ се дозвољава да и скуп разнородних предмета који не припадају ни истој епохи ни култури представљају музејску збирку. Међутим, за излагање музејске збирке прописани су услови и сагласност музеја који врши делатност заштите културних добара на тој територији.

VII глава

МЕРЕ ЗАШТИТЕ И ДРУГИ РАДОВИ НА КУЛТУРНИМ ДОБРИМА

1. Мере техничке заштите на непокретним културним добрима

Члан 99.

Мерама техничке заштите у смислу овог закона сматрају се радови на конзервирању, рестаурирању, реконструкцији, ревитализацији и презентацији културних добара.

Мере техничке заштите и други радови којима се могу проузроковати промене облика или изгледа непокретног културног добра или повредити његова својства, могу се предузимати ако се:

- 1) утврде услови за предузимање техничке заштите и других радова;
- 2) прибави сагласност на пројекат и документацију за извођење ових радова, у складу са законом, и
- 3) прибаве потребни услови и одобрења на основу прописа о планирању и уређењу простора и изградњи објеката.

Одредба става 2. овог члана примењује се и у случају предузимања мера техничке заштите и других радова на заштићеној околини непокретног културног добра, односно на добру које ужива претходну заштиту.

Полазећи од одредбе члана 8. овог закона у члану 99. утврђују се мере техничке заштите, услови за њихово предузимање, као и предузимање других радова којима се могу проузроковати промене облика, изгледа и својстава културног добра.

Синтагма "мере техничке заштите" обухвата више врста радова на културном добру од којих су неки радови самостална мера заштите коју предузима установа заштите у складу с овим законом. Међутим, међу тим мерама има и таквих које се могу изводити ако су испуњени и услови за њихово извођење утврђени другим законом. Тако појам реконструкције на постојећем грађевинском објекту дефинише Закон о изградњи објеката у члану 2. тачка 13. (у прилогу). Из ове дефиниције јасно произилази да се појмом реконструкције не обухватају конзерваторско рестаураторски радови. Нема сумње да радови на ревитализацији и презентацији културних добара спадају под услове утврђене само овим законом.

Услове за извођење мера техничке заштите и других радова на културном добру утврђују установе заштите (видети члан 100) и они се свode на: претходно утврђивање услова за предузимање мера техничке заштите и сагласност на пројекат и документацију за извођење тих радова.

Кад се ради о мери техничке заштите која се изводи реконструкцијом на постојећем грађевинском објекту, морају бити испуњени и услови који се односе на уређивање простора и изградњу објеката. (Видети у прилогу изводе из Закона о планирању и уређењу простора и насеља и Закона о изградњи објеката).

Заштићена околина непокретног културног добра у целини прати судбину самог културног добра јер је она његов саставни део, па се према одредби става 3. овог члана још једном наглашава да се услови за извођење мера техничке заштите и других радова односе и на заштићену околину непокретног културног добра, као и на добра која уживају претходну заштиту.

Члан 100.

Услове за предузимање мера техничке заштите и других радова на непокретним културним добрима и културним добрима од великог значаја, у складу са чланом 47. ст. 2. и 3. и чланом 54. овог закона, утврђује надлежни завод за заштиту споменика културе, а за културна добра од изузетног значаја Републички завод за заштиту споменика културе.

О утврђеним условима из става 1. овог члана надлежни завод дужан је да у року од седам дана обавести Републички завод за заштиту споменика културе.

Услове за предузимање мера техничке заштите, када пројекте и документацију израђује надлежни завод за заштиту споменика културе, утврђује Републички завод за заштиту споменика културе.

Услове за предузимање мера техничке заштите, када пројекте и документацију израђује Републички завод за заштиту споменика културе, утврђује министарство надлежно за послове културе.

Смисао утврђивања услова за предузимање мера техничке заштите и других радова на непокретним културним добрима јесте да се обезбеди очување физичких особина и свих других својстава који чине разлоге за постојање одређеног културног добра.

Услове за предузимање мера техничке заштите и других радова на непокретним културним добрима утврђује одговарајући завод за заштиту споменика културе.

Републички завод за заштиту споменика културе овлашћен је да ове услове утврђује за сва непокретна културна добра од изузетног значаја, као и за друга културна добра кад пројекте и документацију ради надлежни завод за заштиту споменика културе.

Кад Републички завод за заштиту споменика културе ради пројекте и документацију, услове за предузимање мера техничке заштите утврђује министарство надлежно за послове

културе.

Дакле, ниједан завод за заштиту споменика културе није у потпуности самосталан у погледу утврђивања услова за предузимање мера техничке заштите и других радова на непокретном културном добру. Из овога произилази да законодавац сматра да је претходно утврђивање услова за предузимање мера техничке заштите и других радова на непокретном културном добру најодговорнији и пресудан услов за приступање извођењу било каквих радова на непокретном културном добру.

Сагласно овоме, у члану 130. став 1. тач. 25. и 26. Закона, предвиђају се одговарајуће казне.

Члан 101.

Сагласност на пројекте и документацију за извођење радова на непокретним културним добрима и културним добрима од великог значаја даје надлежни завод за заштиту споменика културе, а за културна добра од изузетног значаја, сагласност даје Републички завод за заштиту споменика културе.

О датој сагласности из става 1. овог члана надлежни завод дужан је да у року од седам дана обавести Републички завод за заштиту споменика културе.

На пројекте и документацију за извођење радова, које израђује надлежни завод за заштиту споменика културе, сагласност даје Републички завод за заштиту споменика културе.

На пројекте и документацију за извођење радова које израђује Републички завод за заштиту споменика културе, сагласност даје министарство надлежно за послове културе.

На пројекте и документацију за извођење радова прибављају се сагласности прописане законом.

Пројекте и документацију за извођење радова на непокретном културном добру могу да раде заводи за заштиту споменика културе и предузећа која су регистрована за обављање тих послова и испуњавају услове утврђене Законом о изградњи објеката.

Овлашћење за давање сагласности на пројекте и документацију за извођење радова на непокретним културним добрима од изузетног значаја даје Републички завод за заштиту споменика културе, а за остала културна добра дају надлежни заводи за заштиту споменика културе.

Кад сагласност на пројекте и документацију даје надлежни завод за заштиту споменика културе, он има обавезу да о томе, у року од седам дана, обавести Републички завод за заштиту споменика културе. У противном може бити кажњен за прекршај према одредби члана 130. став 1. тачка 27. Закона.

Полазећи од начела примењеног учлану 100. овог закона, да у изради услова за извођење мера техничке заштите учествују најмање два завода за заштиту споменика културе или Републички завод за заштиту споменика културе и министарство надлежно за послове културе, и у овом члану доследно се примењује исто начело. Тако, Републички завод за заштиту споменика културе даје сагласност на пројекте и документацију коју израђују надлежни заводи за заштиту споменика културе, док на његове пројекте, сагласност даје министарство надлежно за послове културе.

На услове и одобрења на основу прописа о изградњи објеката даје се и сагласност у складу са Законом о изградњи објеката (видети у прилогу изводе из тог закона).

Члан 102.

Радове на непокретном културном добру, предвиђене пројектом и документацијом на које је дата сагласност, могу да изводе установе заштите и друге

установе и предузећа, друга правна лица и предузетници, који имају стручни кадар и опрему прописану у складу с овим законом.

Према одредби члана 71. Закона, установа заштите може обављати делатност ако између осталог има и одговарајући стручни кадар. Министар надлежан за послове културе овлашћен је да пропише ближе услове за обављање делатности установа заштите (члан 71. став 2), па у складу с тим овлашћењем прописао је те услове и за заводе за заштиту споменика културе (видети Правилник о ближим условима за почетак рада и обављање делатности установа заштите културних добара - "Службени гласник Републике Србије", број 21/95).

Друге установе, предузећа и предузетници који имају стручни кадар и опрему прописану за заводе за заштиту споменика културе, могу да изводе радове на непокретном културном добру, у складу с одредбама Закона.

Испуњеност услова за обављање делатности завода за заштиту споменика културе утврђује министарство надлежно за послове културе (члан 71. став 3), па у складу с тим, друге установе, предузећа и предузетници пре учешћа у лицитацији за извођење радова на непокретном културном добру морају прибавити акт министарства надлежног за послове културе да испуњавају услове у погледу стручних кадрова и опреме за извођење радова на непокретном културном добру.

За непридржавање ове одредбе предвиђена је казна у члану 130. став 1. тачка 25.

Члан 103.

Ако се радови на непокретним културним добрима изводе без утврђених услова за предузимање мера техничке заштите или без сагласности на пројекат и документацију, надлежни завод за заштиту споменика културе, односно Републички завод за заштиту споменика културе за културна добра од изузетног значаја, забраниће даље извођење радова и поднети захтев надлежном органу за рушење, односно повраћај у првобитно стање објекта, о трошку инвеститора.

Ако се радови на непокретном културном добру не изводе у складу с пројектом и документацијом на које је дата сагласност за извођење тих радова, надлежни завод за заштиту споменика културе, односно Републички завод за заштиту споменика културе за културна добра од изузетног значаја, обуставиће привремено радове и утврдити рок за испуњење услова за наставак тих радова.

Уколико инвеститор не обустави радове, надлежни завод поднеће захтев надлежном органу за рушење, односно за повраћај у првобитно стање објекта, о трошку инвеститора.

Поред предвиђених казни и извођење мера техничке заштите и других радова на непокретном културном добру, овим чланом се уводи и посебна мера заштите непокретних културних добара. Ова мера састоји се у овлашћењу завода за заштиту споменика културе да може изрећи забрану извођења радова кад се изводе без утврђених услова или без сагласности предвиђених овим законом. Меру привремене обуставе радова завод може изрећи и кад се радови на непокретном културном добру не изводе у складу с пројектом и документацијом на које је дата сагласност.

Меру привремене обуставе радова, односно забране даљег извођења радова за непокретна културна добра од изузетног значаја изриче Републички завод за заштиту споменика културе.

Заводи су по одредбама овог члана дужни да изрекну поменуте мере и поднесу захтев надлежном општинском органу за рушење, односно повраћај у првобитно стање о трошку инвеститора. Кад се ради о привременој обустави радова заводи утврђују примерен

рок за испуњење услова за наставак тих радова.

Кад инвеститор не обустави радове, надлежни завод поднеће захтев надлежном општинском органу за рушење, односно за повраћај у првобитно стање, и пре истека одређеног рока за испуњење услова.

За непридржавање одредаба из ст. 1. и 2. овог члана, прописана је казна у члану 130. став 1. тачка 28. Закона.

Члан 104.

Решења којима се утврђују услови за предузимање мера техничке заштите и извођење других радова, даје сагласност на пројекте и документацију за извођење радова на непокретним културним добрима, односно решења о забрани даљих извођења радова и акт о рушењу, односно о враћању објекта у првобитно стање доносе се по скраћеном поступку, у складу с одредбама Закона о општем управном поступку.

Против решења из става 1. овог члана, које је донео надлежни завод за заштиту споменика културе, може се изјавити жалба Републичком заводу за заштиту споменика културе. Против решења из става 1. овог члана које је донео Републички завод за заштиту споменика културе, може се изјавити жалба министарству надлежном за послове културе.

Жалба на решење из става 2. овог члана не задржава извршење.

Члан 105.

Инвеститор је дужан да у року од 15 дана од дана завршетка радова на непокретном културном добру о томе обавести надлежни завод који је донео решење о сагласности на пројекат и документацију за њихово извођење.

Надлежни завод ће у року од пет дана од дана пријема обавештења из става 1. овог члана о трошку инвеститора извршити преглед и проверу на лицу места и записнички утврдити да ли су радови изведени у складу с пројектом и документацијом на које је издата сагласност (у даљем тексту: пројекат).

Ако утврди да радови нису изведени у складу с пројектом, надлежни завод из става 1. овог члана ће својим решењем наложити инвеститору да у одређеном року изведене радове усагласи с пројектом.

Уколико инвеститор не поступи у складу с решењем из става 3. овог члана, надлежни завод који је донео то решење поднеће захтев надлежном органу за рушење, односно за повраћај у првобитно стање објекта, о трошку инвеститора.

Инвеститор је, према одредби члана 2. тачка 16. Закона о изградњи објеката, лице за чије потребе се гради објекат, односно који финансира изградњу објекта и на чије име се издаје грађевинска дозвола. Сагласно функцијама које су намењене установама заштите по овом закону, оне морају имати стални увид у стање културних добара за које обављају делатност заштите. Одредбом става 1. утврђује се обавеза инвеститора да обавести надлежни завод за заштиту споменика културе о завршетку радова на непокретном културном добру и то уради у року од 15 дана од дана завршетка тих радова. Ова мера има за циљ да заводу омогући утврђивање да су радови на непокретном културном добру изведени у складу са условима на које је дата сагласност. У противном, завод за заштиту споменика културе може да тражи да се радови усагласе с пројектом у одређеном року. По протеклу тог рока, законодавац даје налог надлежном заводу да поднесе захтев за рушење, односно за повраћај у првобитно стање објекта, о трошку инвеститора.

У члану 130. став 1. тачка 29. Закона, прописана је казна за непоступање у складу са ставом 1. овог члана.

Члан 106.

О предузимању мера техничке заштите и извођењу других радова на непокретним културним добрима и њиховој заштићеној околини инвеститор је дужан да обезбеди вођење документације у складу с посебним прописима и да по завршетку радова преда примерак документације надлежном заводу за заштиту споменика културе, а за културна добра од изузетног значаја Републичком заводу за заштиту споменика културе.

Документација коју инвеститор води о извођењу радова на непокретностима у једном примерку предаје се надлежном заводу за заштиту споменика културе. Ова обавеза инвеститора уједно је и овим законом утврђена мера заштите непокретног културног добра.

Чланом 130. став 1. тачка 30. предвиђена је казна за инвеститора који не води документацију у складу с овим чланом.

Члан 107.

Услови чувања, одржавања и коришћења културних добара, као и добара која уживају претходну заштиту и утврђене мере заштите, уграђују се у просторне и урбанистичке планове.

Надлежна установа заштите дужна је да услове и мере из става 1. овог члана достави органу надлежном за припремање просторног, односно урбанистичког плана у року од 30 дана од дана подношења захтева.

За достављање услова и мера из става 1. овог члана, надлежној установи заштите припада накнада за додатне трошкове на терет органа надлежног за припремање просторног, односно урбанистичког плана.

Надлежни завод, односно Републички завод за заштиту споменика културе дају мишљења о нацртима просторних и урбанистичких планова која се обавезно прилажу приликом разматрања и доношења тих планова.

Организација заштите обавештава министарство надлежно за послове културе у случају да просторни и урбанистички планови не садрже услове и мере из става 1. овог члана.

На предлог министарства надлежног за послове културе, Влада Републике Србије може оуставити од извршења просторне и урбанистичке планове којима се, у довољној мери, не обезбеђује заштита и коришћење културних добара, као и добара која уживају претходну заштиту.

Просторни и урбанистички планови су општи акти државе и њених територијалних јединица, којима се уређује и користи простор као природна и радом створена вредност. Њима се утврђује намена, организација и уређење простора и насеља, обезбеђује рационално коришћење, повезивање и усклађује њихова међузависност.

Просторни планови се доносе као: Просторни план Републике Србије, регионални просторни план, просторни план подручја посебне намене и просторни план мреже инфраструктуре.

Урбанистички планови се доносе као: генерални план града, односно насеља, генерални план предела, генерални план мреже инфраструктуре и регулациони план.

У одредбама овог члана утврђују се обавезе и положај установа заштите у односу на услове чувања, одржавања и коришћења културних добара и добара која уживају претходну заштиту, који морају бити обухваћени у просторним и урбанистичким плановима.

Како и поред прецизно утврђених овлашћења и поступака којима се обезбеђује уграђивање услова и мера за заштиту културних добара у просторним и урбанистичким

плановима може доћи до пропуста који могу угрозити заштиту културних добара, то законодавац у систем уграђује и право Владе Републике Србије да обуставља од извршења просторне и урбанистичке планове којима се у довољној мери не обезбеђује заштита и коришћење културних добара, као и добара која уживају претходну заштиту. Ово овлашћење Владе Републике Србије има за циљ да се још једанпут испитају услови за заштиту културних добара у просторним и урбанистичким плановима. Обустављањем од извршења просторних и урбанистичких планова не мења се положај и права органа и организација у доношењу тих планова, односно у току њихових преиспитивања.

Члан 108.

Премештање непокретног културног добра на нову локацију може се само изузетно дозволити, ако за то постоје оправдани разлози.

Дозволу из става 1. овог члана за културна добра даје Републички завод за заштиту споменика културе, а за културна добра од изузетног и од великог значаја министарство надлежно за послове културе.

Кад је физички могуће да се непокретно културно добро сачува и премештањем на нову локацију, овим чланом се то дозвољава, ако за то постоје оправдани разлози. Процену оправданости разлога за премештање непокретног културног добра треба да да Републички завод за заштиту споменика културе, без обзира ко даје дозволу за премештање непокретног културног добра.

Члан 109.

Ако се у току извођења грађевинских и других радова наиђе на археолошка налазишта или археолошке предмете, извођач радова је дужан да одмах, без одлагања прекине радове и обавести надлежни завод за заштиту споменика културе и да предузме мере да се налаз не уништи и не оштети и да се сачува на месту и положају у коме је откривен.

Ако постоји непосредна опасност оштећења археолошког налазишта или предмета, надлежни завод за заштиту споменика културе привремено ће обуставити радове док се на основу овог закона не утврди да ли је односна непокретност или ствар културно добро или није.

Ако надлежни завод за заштиту споменика културе не обустави радове, радове ће обуставити Републички завод за заштиту споменика културе.

Као мера заштите ствари и творевина на које се може наићи током извођења грађевинских и других радова, првенствено на земљи, прописана је обавеза извођача радова да у случају ако наиђе на археолошко налазиште или археолошке предмете, без одлагања прекине радове, обавести о томе надлежни завод и предузме мере да се налаз не уништи, не оштети и да се сачува на месту и положају на коме је откривен.

Видети одредбу члана 28. са објашњењем.

Ова обавеза извођача радова је и санкционисана у члану 130. став 1. тачка 31. Закона.

Надлежни завод за заштиту споменика културе привремено ће обуставити радове ако постоји непосредна опасност од општег оштећења налазишта или предмета. Обустава радова може трајати док се не утврди да ли непокретност или ствар имају својства културног добра.

Републички завод за заштиту споменика културе дужан је да обустави радове ако то не учини надлежни завод. Ово овлашћење и обавеза проистекли су из начела да о мерама заштите непокретних културних добара увек треба и могу да одлучују две установе или једна установа заштите и републички орган управе надлежан за послове културе.

Члан 110.

Инвеститор објекта дужан је да обезбеди средства за истраживање, заштиту, чување, публикавање и излагање добра које ужива претходну заштиту које се открије приликом изградње инвестиционог објекта - до предаје добра на чување овлашћеној установи заштите.

Полазећи од обавеза установа заштите утврђене овим законом, према одредби овог члана надлежна установа заштите има обавезу да захтева од инвеститора непокретног објекта да обезбеди средства за истраживање, заштиту, чување, публикавање и излагање добара која уживају претходну заштиту, а откривена су приликом изградње инвестиционог објекта. Ова обавеза инвеститора постоји све до предаје добра на чување овлашћеној установи заштите.

Ако инвеститор за обавезе из овог члана не обезбеди средства казниће се за прекршај на основу члана 130. став 1. тачка 32. Закона.

2. Мере техничке заштите на покретним културним добрима**Члан 111.**

Мере техничке заштите на покретним културним добрима могу се предузимати, само ако се:

1) обаве претходна истраживања помоћу физичко-хемијских и других метода у циљу утврђивања хемијског састава материјала, технологије и технике израде, стања културног добра и узрока његовог пропадања;

2) утврди метода или техника извођења мера техничке заштите на основу резултата претходних истраживања.

О извршеним радовима из става 1. овог члана и њиховим резултатима води се документација.

Мерама техничке заштите покретних културних добара сматрају се послови на њиховом одржавању (конзервацији и рестаурацији), начин смештаја и излагања.

Зависно од врсте покретних културних добара, Народни музеј у Београду, Архив Србије, Народна библиотека Србије и Југословенска кинотека, прописују услове и начин предузимања мера техничке заштите на покретним културним добрима.

Поштујући искуство струке, овим чланом се утврђују обавезе установа заштите да обаве истраживање и утврде методе или технику извођења мера техничке заштите на основу резултата претходних истраживања. Истовремено, законом се ствара обавеза да се о извршеним радовима и њиховим резултатима води документација.

Имајући у виду сложеност и обимност мера техничке заштите на покретним културним добрима, с обзиром на разнородност материјала од кога су сачињени, Закон је дао овлашћење централним установама заштите да пропишу услове и начин предузимања мера техничке заштите на покретним културним добрима.

У члану 130. став 1. тачка 33. Закона предвиђена је казна за извођење мера техничке заштите на покретном културном добру, противно прописаним условима и начину предвиђеним у овом члану.

Као пример добро обављених истраживања пре приступања конзервацији и рестаурацији културног добра, треба видети студију др Вере Радосављевић - Мирослављево јеванђеље (Студија у вези с технологијом израде, стањем и заштитом), коју је издала Народна

3. Истраживања археолошких налазишта

Члан 112.

Ископавање и истраживање археолошког налазишта обавља научна установа или установа заштите, у складу с овим законом.

Министарство надлежно за послове културе одобрава археолошко ископавање и истраживање археолошког налазишта.

Одобрење се може издати научној установи или установи заштите ако има сачињен пројекат о истраживањима археолошког налазишта, одговарајуће стручне кадрове, опрему и обезбеђена средства за истраживање и спровођење мера заштите налазишта и налаза.

Ископавање и истраживање археолошких налазишта овим се чланом стављају под посебно поштрени режим. Њима се могу бавити само научне установе у областима везаним за заштиту и истраживање културних добара и историје, као и установе заштите.

Ископавање и истраживање археолошког налазишта могу обављати и ове установе ако су добиле одобрење министарства надлежног за послове културе, и ако претходно имају сачињен пројекат о истраживањима археолошког налазишта, кадрове, опрему и обезбеђена средства за спровођење мера заштите налазишта и налаза.

Приликом одобравања археолошких ископавања министарство узима у обзир постојање општег интереса за тим ископавањем и могућност спровођења мера заштите налазишта и налаза у задатим условима.

Неовлашћено обављање археолошких ископавања и истраживања представља кривично дело за које се може изрећи казна затвора до три године (члан 240а) Кривичног закона Републике Србије).

Члан 113.

Одобрењем за ископавање и истраживање археолошког налазишта одређује се подручје на коме се могу изводити радови, врста и обим радова, време у коме ће се радови изводити и обавезе извођача радова у погледу предузимања мера техничке заштите налазишта и налаза.

Установа која врши археолошка ископавања и истраживања, одговорна је за спровођење мера заштите и обезбеђења археолошког налазишта и налаза.

Акт министарства надлежног за послове културе којим се одобрава ископавање и истраживање археолошког налазишта доноси се у складу с одредбама Закона о општем управном поступку и његов диспозитив мора да садржи: подручје на коме се могу изводити радови, врсту и обим радова, време у коме ће се радови изводити и обавезе извођача радова у погледу предузимања мера техничке заштите налазишта и налаза.

Одговорност за спровођење мера заштите и обезбеђење археолошког налазишта и налаза обезбеђује се и казном одредбом прописаној у члану 132. став 1. тачка 1. Закона.

Члан 114.

Ако се археолошка ископавања и истраживања не обављају у складу с одобрењем, министарство надлежно за послове културе може наложити привремено обустављање радова и утврдити рок за испуњење услова за настављање радова, односно забранити извођење радова ако се у одређеном року не испуне услови за наставак радова.

Министарство надлежно за послове културе дужно је да прати ток радова на археолошком ископавању и истраживању. Уколико се ти радови не обављају у складу с одобрењем, министарство може наложити привремено обустављање радова и утврдити ток радова на археолошком ископавању и истраживању. Уколико се ти радови не обављају у складу с одобрењем, министарство може наложити привремено обустављање радова и утврдити рок за испуњење услова за настављање радова. Ако се у датом року не испуне услови за наставак радова, министарство може забранити даље извођење радова.

Акт којим се привремено обустављају радови или забрањује извођење радова на ископавању и истраживању археолошких налазишта, доноси се у управном поступку.

Лица која наставе да врше археолошка ископавања и истраживања противно решењу о забрани, одговараће за кривично дело из члана 240а Кривичног закона Републике Србије.

Члан 115.

Установа која врши археолошка ископавања и истраживања води дневник радова и другу документацију о тим радовима.

Министар културе прописује обрасце, садржај и начин вођења документације из става 1. овог члана, која се води о археолошким ископавањима и истраживањима.

Дневник радова археолошких ископина и истраживања и документација о тим радовима води се на обрасцима чији садржај и начин вођења прописује министар културе.

Правилник о обрасцима за документацију која се води о археолошком ископавању и истраживању објављен је у "Службеном гласнику Републике Србије", број 19. од 5. јуна 1995. године.

Установа која не води дневник радова и другу документацију о тим радовима чини прекршај из члана 132. став 1. тачка 2. Закона.

Члан 116.

Установа која је вршила археолошка ископавања и истраживања, дужна је да у року од три месеца по завршеним радовима достави министарству надлежном за послове културе извештај о извршеном ископавању, односно истраживању.

Извештај о археолошком ископавању, односно истраживању садржи основне податке о радовима, а нарочито план налазишта с потребним бројем техничких и фотографских снимака, инвентар ископаних и нађених предмета, време у коме су радови извршени, списак стручних лица која су обавила радове, утрошена средства и предузете мере техничке заштите налазишта и налаза.

Установа која не преда извештај о радовима на археолошким ископавањима и истраживањима у року од три месеца од завршетка радова чини прекршај члана 132. став 1. тачка 3. Закона.

Члан 117.

Установа која је обавила археолошка истраживања може, ради научне обраде да задржи покретне археолошке налазе најдуже годину дана, ако с устаномом заштите којој су ти налази поверени на чување није друкчије договорено.

По завршетку археолошког ископавања или истраживања, установа која је обавила ове радове, дужна је да у року од једне године преда министарству надлежном за послове културе документацију коју је водила на прописаним обрасцима.

Министарство надлежно за послове културе доставиће примљену документацију

из става 2. овог члана надлежном заводу за заштиту споменика културе, у року од 30 дана од дана пријема.

Документација из става 2. овог члана чува се трајно.

Овом одредбом установљава се такозвано "ауторско право" на обраду археолошког налаза. Из овог права установе произилази и право појединца који је у име установе обављао археолошко ископавање, односно истраживање.

Покретни археолошки налази предају се на чување одговарајућој установи заштите и она може да се договори са установом која је обавила археолошка ископавања да задржи археолошке налазе и дуже од годину дана, ради научне обраде.

Непоштовање одредаба ст. 1. и 2. овог члана санкционисано је чланом 132. став 1. тач. 4. и 5. Закона, односно ставом 2. тога члана.

4. Привремено и трајно изношење и извоз културних добара

Члан 118.

Културно добро може се само изузетно трајно извести, односно изнети у иностранство, ако за то постоје оправдани разлози.

Одобрење за трајни извоз или привремено изношење културног добра, издаје министарство надлежно за послове културе.

У члану 15. Закона утврђено је правило да се културно добро не сме износити нити извозити у иностранство, ако законом није друкчије одређено.

У члану 118. Закона утврђује се могућност изузетног трајног изношења, односно изношења културног добра у иностранство. Министарство надлежно за послове културе цени оправданост разлога за трајни извоз, односно изношење у иностранство.

У складу с одредбама Закона о општем управном поступку, на основу става 2. овог члана издаје се решење, којим се одобрава, односно забрањује трајни извоз, односно изношење у иностранство.

У складу с одредбама Закона о општем управном поступку на основу става 2. овог члана издаје се решење, којим се одобрава, односно забрањује трајни извоз културног добра.

За привремено изношење културног добра из земље дозволу издаје министарство надлежно за послове културе. Законом није предвиђено да се за издавање дозволе за привремено изношење културних добара прибавља мишљење одговарајуће установе заштите.

Актом којим се дозвољава привремено изношење културних добара у иностранство неопходно је утврдити: податке о културном добру, разлозима изношења, времену за које се дозвола издаје, обавеза утврђивања стања културног добра пре изношења и након враћања у земљу. Поред ових података неопходно је утврдити обавезу установе или лица које привремено износи из земље културно добро да по истеку времене за које је дозвољено изношење, обавести министарство надлежно за послове културе о враћању културног добра у земљу, његовом стању и сталном месту чувања.

Као мера заштите културног добра од неовлашћеног изношења из земље у члану 184б Кривичног закона Републике Србије прописано је кривично дело, за које се може изрећи казна затвора до осам година затвора.

ПРОМЕТ И ЕКСПРОПРИЈАЦИЈА КУЛТУРНИХ ДОБАРА

1. Право прече куповине**Члан 119.**

Право прече куповине културног добра има надлежна установа заштите. Остваривање права прече куповине непокретног културног добра обавља се на начин и по поступку утврђеним законом којим се уређује промет непокретности.

Културна добра могу се налазити у свим облицима својине. Кад се културно добро жели да отуђи продајом, право прече куповине културног добра обезбеђено је за установу заштите која делатност заштите културних добара обавља за потребе државе, односно њених територијалних јединица (покрајине, општине). На тај начин право прече куповине културног добра је установљено само за рачун државе.

Кад се обавља промет непокретног културног добра поступа се у складу с прописима који се односе на промет непокретности.

Трајање законског права прече куповине није ограничено. Установе заштите које имају право прече куповине морају бити обавештене писмено о намераваној продаји и о њеним условима. Уколико о томе установе заштите не буду обавештене, могу захтевати поништење продаје. Правила о продаји с правом прече куповине сходно се примењује и на законско право прече куповине. Видети одредбе чл. 527-533. Закона о облигационим односима ("Службени лист СФРЈ", бр. 29/78, 39/85, 57/89 и "Службени лист СРЈ", број 31/93).

2. Размена културних добара**Члан 120.**

Установе заштите могу међусобно да размењују покретна културна добра која чувају ради образовања целине фондова или збирки.

Установе заштите могу размењивати, уз сагласност централне установе заштите, покретна културна добра и са другим правним, односно физичким лицима, ако културна добра која се размењују имају приближно исту материјалну вредност.

Установе заштите чувају покретна културна добра која су у државној својини. У одредби члана 120. став 1. Закона, установама заштите дозвољава се да међусобно размењују покретна културна добра која чувају, ради образовања целине фондова или збирки. Критеријум вредности културних добара није пресудан кад се размена обавља међу установама заштите. Међутим, критеријум материјалне вредности културног добра може бити пресудан када је у питању размена између установе заштите с другим правним, односно физичким лицима. Због тога је у ставу 2. уведена сагласност централне установе заштите на ту размену. Акт којим се даје сагласност на размену културног добра између установе заштите и других правних, односно физичких лица, даје се у складу с одредбама Закона о општем управном поступку, у коме се обезбеђује и право заштите учесника у размени.

3. Експропријација и административни пренос културних добара**Члан 121.**

Класификација непокретног културног добра, односно административни пренос културног добра у државној или друштвеној својини с једног на друго правно лице, може

се вршити:

1) ако сопственик, односно корисник нема могућности или интереса да обезбеди спровођење мера заштите, па прети опасност да културно добро буде уништено;

2) ако се на други начин не могу обављати археолошка ископавања, и спровести мере техничке заштите на културном добру.

3) ако на други начин не може да се обезбеди доступност јавности културног добра од великог, односно од изузетног значаја.

Општи интерес за експропријацију, односно административни пренос културног добра у смислу става 1. овог члана утврђује Влада Републике Србије.

Као једна од мера заштите, односно услова за коришћење непокретног културног добра, овим чланом се одређују разлози за утврђивање општег интереса због кога се може извршити експропријација, односно административни пренос непокретног културног добра у државној или друштвеној својини, с једног на друго правно лице.

Експропријација непокретног културног добра, односно административни пренос културног добра обавља се у складу са Законом о експропријацији и одредбама овог члана. Видети члан 13. став 2. овог закона с образложењем.

IX глава

ГАРАНЦИЈЕ ЗА ИНОСТРАНЕ ИЗЛОЖБЕ

Члан 122.

Република Србија може дати гаранцију за експонате одређених иностраних изложби које се приређују на територији Републике Србије, које имају посебну културну и уметничку вредност, ако су испуњени услови утврђени овим законом.

Влада Републике Србије одређује за које ће се изложбе дати гаранција у смислу става 1. овог члана.

Гаранција из става 1. овог члана односи се на експонате одређених иностраних изложби које имају посебну културну и уметничку вредност и за које страна држава, односно сопственик условљава излагање експоната давањем гаранције.

Гаранција се даје и када би због високе декларисане вредности експоната трошкови осигурања били изузетно велики, а страна држава, односно сопственик експоната прихвата гаранцију уместо осигурања.

Гаранција се даје за време од преузимања до враћања експоната страном држави, односно сопственику или другом овлашћеном лицу.

Члан 123.

Гаранција из овог закона може се дати под условом да је установа заштите културних добара, односно друга организација која приређује изложбу (даље: организатор) обезбедила следеће организационе, стручне, техничке и друге услове за заштиту експоната:

1) непрекидну физичку заштиту експоната од момента преузимања до момента враћања;

2) објекте и просторије у којима се експонати излажу обезбеђене од свих врста ризика који могу угрозити безбедност изложених експоната;

3) одржавање климатских услова који одговарају врсти експоната;

4) конзерваторе и друге потребне стручњаке за заштиту експоната;

5) одговарајући систем сигнализације који доприноси безбедности експоната и

6) друге услове уговорене са страним партнером.

Министарство надлежно за послове културе утврђује да ли су испуњени услови из става 1. тач. 3), 4), и 6) овог члана, а министарство надлежно за унутрашње послове утврђује да ли су испуњени услови из става 1. тач. 1), 2) и 5) овог члана, и то за сваку изложбу за коју се даје гаранција.

Члан 124.

Гаранцијом из члана 122. овог закона Република Србија обавезује се да ће до износа декларисане вредности експоната, надокнадити штету која би настала у случају оштећења, уништења или нестанка експоната, ако ту штету не надокнади организатор.

Исправе о гаранцији из овог закона издаје министарство надлежно за послове финансија.

Члан 125.

За време трајања изложбе министарство надлежно за послове културе врши надзор у погледу испуњавања услова из члана 123. став 1. тач. 3), 4) и 6) овог закона, а министарство надлежно за унутрашње послове врши надзор у погледу испуњавања услова из члана 123. став 1. тач. 1), 2) и 5) овог закона.

Уколико се у току трајања изложбе установи да није испуњен неки од услова из члана 123. став 1. овог закона, орган који је надлежан за испуњеност тог услова може наредити затварање изложбе.

У одредбама IX главе уређује се могућност давања гаранције од стране Републике Србије страног држави, односно иностраног установи с којом се изложба организује, кад експонати те изложбе имају посебну културну и уметничку вредност.

У члану 122. став 2. Влада Републике Србије добила је овлашћење да одреди за које ће се иностране изложбе дати "државна" гаранција.

Своје овлашћење Влада Републике Србије остварује на основу налаза министарстава надлежних за послове културе и унутрашњих послова, према овлашћењима датим у одредби члана 123. став 2. Овим министарствима утврђена је обавеза надзора у погледу испуњавања услова у току трајања изложбе за давање гаранције. Истовремено је утврђено и овлашћење тих органа да могу наредити затварање изложбе ако утврде да није испуњен неки од услова из члана 123. овог закона.

Х глава

НАДЗОР НАД ПРИМЕНОМ ЗАКОНА

Члан 126.

Надзор над спровођењем овог закона обавља министарство надлежно за послове културе.

Министарство надлежно за послове културе овлашћено је да обавља надзор над спровођењем одредаба овог закона првенствено са становишта мера и услова за заштиту и коришћење културних добара, прописаним овим законом.

У обављању овог надзора министарство, односно овлашћено лице министарства, овлашћено је да изврши преглед културног добра и радова који се изводе на њима, односно њиховог заштићеног околини.

Треба имати у виду да су и централне установе заштите културних добара према одредби члана 79. став 2. овлашћене да остварују увид у стање културних добара. Тако се

овим законом конституише надзор над заштитом и коришћењем културних добара од стране најстручнијих установа у овој области и републичког органа управе. Ово захтева међусобну сарадњу ових установа и министарства надлежног за послове културе.

Министарство надлежно за послове културе само контролише испуњеност прописаних услова за чување, одржавање и коришћење културних добара, односно извођење радова на њима с обзиром да оно према одредби члана 71. став 3. утврђује испуњеност услова за почетак рада и обављање делатности установа заштите.

Централне установе заштите културних добара овлашћене су да предузимају мере у вези са заштитом и коришћењем културних добара. Те мере немају управни карактер, већ значе одговорност тих установа за обезбеђивање одговарајућих материјалних, техничких и кадровских услова за одговарајућу заштиту културних добара.

Министарство надлежно за послове културе има на располагању и управне мере кад утврди да се радови на културном добру изводе без утврђених услова и без сагласности на пројекат и документацију; обустави мере техничке заштите и друге радове који се не изводе у складу с пројектом на који је дата сагласност; нареди привремене мере у случају да прети опасност да се културно добро уништи, оштети или изнесе у иностранство.

Поред ових мера, министарство надлежно за послове културе обавештава надлежне установе заштите (централне) и органе о запаженим неправилностима и тражи њихову интервенцију, а предузима и друге радње за које је овлашћено посебним прописима.

Члан 127.

У вршењу надзора министарство надлежно за послове културе овлашћено је да:

- 1) прегледа културна добра и радове који се изводе на њима, односно њиховој заштићеној околини;
- 2) контролише испуњеност прописаних услова за чување, одржавање и коришћење културних добара, односно извођење радова на њима;
- 3) обустави радове који се изводе без утврђених услова и без сагласности на пројекат и документацију, односно извршење мера техничке заштите и других радова који се не изводе у складу с пројектом на који је дата сагласност, односно актом који се односи на те радове;
- 4) наређује привремене мере у случају да прети опасност да се културно добро уништи, оштети или изнесе у иностранство;
- 5) обавештава надлежне установе заштите и органе о запаженим неправилностима на заштити и коришћењу културних добара и тражи њихову интервенцију и
- 6) предузима и друге мере и радње за које је овлашћено посебним прописима.

Видети објашњење уз члан 126.

Члан 128.

Ако овлашћено лице, приликом вршења надзора установи да пропис није примењен или је неправилно примењен, донеће решење којим ће наложити отклањање утврђених неправилности и одредити рок у коме се оне морају отклонити.

Жалба на решење из става 1. овог члана не задржава извршење.

Члан 129.

Министарство надлежно за послове културе привремено ће установи културе забранити обављање послова заштите културних добара у чијем обављању су утврђене неправилности а које нису отклоњене у утврђеном року, док се те неправилности не отклоне.

Као крајњу меру заштите културних добара министарство надлежно за послове културе у обављању надзора може установи заштите забранити обављање делатности заштите културних добара, ако у остављеном року утврђене неправилности нису отклоњене. Забрана се изриче до отклањања неправилности, а то значи да је установа заштите дужна да прибави акт од министарства надлежног за послове културе да испуњава услове за обављање делатности установе заштите за одређену врсту културних добара (члан 71. став 3.).

Овлашћења министарства из овог члана односе се и на музеје у саставу и архивска одељења (види чл. 96. и 97).

XI глава

КАЗНЕНЕ ОДРЕДБЕ

Члан 130.

Новчаном казном од 1.000 до 10.000 нових динара казниће се за прекршај установа, предузеће, друга организација и друго правно лице:

1) ако неодговарајућом заштитом или неодговарајућом организацијом радова допринесе оштећењу или уништењу културног добра (члан 7. овог закона);

2) ако оштети или уништи добро које ужива претходну заштиту (члан 7. овог закона);

3) ако о извршеном евидентирању непокретности која ужива претходну заштиту не обавести у року од 30 дана сопственика, као и општину (члан 29. овог закона);

4) ако не чува и не одржава културно добро и не спроводи утврђене мере заштите (члан 31. став 1. тачка 1) овог закона);

5) ако неодложно не обавести установу заштите о свим правним и физичким променама насталим у вези с културним добром (члан 31. став 1. тачка 2) овог закона);

6) ако не дозволи научна и стручна истраживања, техничка и друга снимања као и извођење техничких мера заштите на културном добру, у складу с одредбама овог закона (члан 31. став 1. тачка 3) овог закона);

7) ако не обезбеди доступност културног добра јавности (члан 31. став 1. тачка 4) овог закона);

8) ако поступи противно одредбама члана 32. овог закона;

9) ако не уступи културно добро ради излагања на значајним повременим изложбама и изложбама организованим на основу уговора о међународној културној сарадњи (члан 35. став 1. овог закона);

10) ако се уступљено културно добро не врати у року од шест месеци од дана преузимања културног добра ради излагања на изложбама (члан 35. став 2. овог закона);

11) ако не пријави добро које ужива претходну заштиту надлежној установи заштите или не достави податке које она буде тражила (члан 36. тачка 1) овог закона);

12) ако не допусти установи заштите преглед добра и узимање потребних податка за документацију о њему (члан 36. тачка 3) овог закона);

13) ако се не упозна с условима за предузимање мера техничке заштите и не прибави сагласност одговарајуће установе заштите (члан 36. тачка 4) овог закона);

14) ако не достави одређени број примерака сваке публикације коју је издао (члан 42. став 1. овог закона);

15) ако не чува публикације у складу с чланом 42. став 6. овог закона;

16) ако сваког последњег дана у месецу не достави извештај о свим штампаним стварима у току тог месеца Народној библиотеци Србије (члан 44. овог закона);

17) ако не преда по једну неискоришћену копију сваког произведеног филма с

одговарајућом документацијом, односно најбољу копију сваког увезеног филма за јавно приказивање (члан 46. ст. 1, 2. и 3. овог закона);

18) ако изводи недозвољене радове на заштићеној околини непокретног културног добра (члан 54. став 1. тачка 5) овог закона);

19) ако не достави податке у року од 30 дана од дана уписа културног добра у регистар (члан 61. став 3. овог закона);

20) ако изнесе или извезе у иностранство добро које ужива претходну заштиту без сагласности надлежне установе (члан 80. став 2. и члан 83. став 3. овог закона);

21) ако не обезбеди стални надзор покретних културних добара од стране за то оспособљених радника у просторијама где се стално чувају и излажу, односно привремено излажу, као и ако не обезбеди покретна културна добра од пожара и физичко-хемијских и биолошких узрочника оштећења и неовлашћеног отуђења (члан 87. ст. 1. и 2. овог закона);

22) ако изложи покретна културна добра која нису категорисана, стручно обрађена и уписана у регистар културних добара (члан 88. овог закона);

23) ако изложи културна добра која се не могу излагати ван установе заштите (члан 89. овог закона);

24) ако поступи противно одредби члана 92. овог закона;

25) ако предузима мере техничке заштите или изводи друге радове на непокретном културном добру противно одредбама чл. 99. и 102. овог закона;

26) ако у року од седам дана не обавести Републички завод за заштиту споменика културе о утврђеним условима за предузимање мера техничке заштите и других радова на непокретним културним добрима и културним добрима од великог значаја (члан 100. став 2. овог закона)

27) ако у року од седам дана не обавести Републички завод за заштиту споменика културе о датој сагласности на пројекте и документацију за извођење радова на непокретним културним добрима и културним добрима од великог значаја (члан 100. став 2. овог закона);

28) ако не обустави, односно привремено не обустави извођење радова према акту о забрани извођења радова (члан 103. ст. 1. и 2. овог закона);

29) ако у року од 15 дана од дана завршетка радова на културном добру о томе не обавести надлежни завод (члан 105. став 1. овог закона);

31) ако не прекине извођење грађевинских и других радова и не обавести надлежни завод за заштиту споменика културе о археолошком налазишту или археолошким предметима, односно ако не предузме мере да се налаз не уништи и не оштети и да се сачува на месту и у положају у коме је откривен (члан 109. став 1. овог закона);

32) ако инвеститор не обезбеди средства за истраживање, заштиту, чување и излагање добра које ужива претходну заштиту које се открије приликом извођења радова на инвестиционом објекту, до предаје тог добра овлашћеној установи заштите (члан 110. овог закона);

33) ако изводи мере техничке заштите противно прописаним условима и начину предузимања мера техничке заштите (члан 111. овог закона).

Казном затвора до 60 дана, односно новчаном казном од 100 до 1.000 нових динара казниће се за прекршај из става 1. овог члана сопственик културног добра, а одговорно лице у установи и другом правном лицу новчаном казном од 100 до 1.000 нових динара.

Члан 131.

Новчаном казном од 900 до 9.000 нових динара казниће се за прекршај установа, предузеће и друго правно лице у чијем раду настаје регистратурски материјал:

1) ако не води основну евиденцију, не означава и не датира регистратурски материјал (члан 37. став 1. тачка 1) овог закона);

2) ако не чува регистратурски материјал у сређеном и безбедном стању (члан 37. став 1. тачка 2) овог закона);

3) ако не класификује и не архивира регистратурски материјал (члан 37. став 1. тачка 3) овог закона);

4) ако у предвиђеном року не врши одабирање архивске грађе и излучивање безвредног регистратурског материјала (члан 37. став 1. тачка 4) овог закона);

5) ако уништи излучени безвредни регистратурски материјал без писменог одобрења надлежног архива (члан 37. став 2. овог закона);

6) ако не утврди начин евидентирања регистратурског материјала, његовог чувања, класификације и архивирања, ако не утврди листе категорија регистратурског материјала с роковима чувања, односно ако не утврди начин заштите и коришћења података и докумената насталих у процесу аутоматске обраде података (члан 38. овог закона).

Новчаном казном од 90 до 900 нових динара казниће се за прекршај из става 1. овог члана и одговорно лице у установи и другом правном лицу.

Члан 132.

Новчаном казном од 800 до 8.000 нових динара казниће се за прекршај установа:

1) ако не спроведе мере заштите и не обезбеди археолошко налазиште и налаз (члан 113. став 2. овог закона);

2) ако не води дневник радова и другу документацију о тим радовима (члан 115. став 1. овог закона);

3) ако не преда извештај у складу с чланом 116. став 1. овог закона;

4) ако задржи покретне археолошке налазе које пронађе приликом археолошких ископавања дуже од годину дана (члан 117. став 1. овог закона);

5) ако у року од једне године не преда примерак документације органу који је издао одобрење за археолошко ископавање (члан 117. став 2. овог закона).

Новчаном казном од 80 до 800 нових динара казниће се за прекршај из става 1. овог члана и стручно лице које врши археолошка ископавања, као и одговорно лице у установи која врши археолошка ископавања.

Члан 133.

Новчаном казном од 700 до 7.000 нових динара казниће се за прекршај установа, односно предузеће ако назив, име и лик културног добра користи у комерцијалне сврхе без одобрења (члан 73. овог закона).

Новчаном казном од 70 до 700 нових динара казниће се за прекршај из става 1. овог члана и одговорно лице у установи, односно предузећу.

Члан 134.

Казном затвора од 30 дана, односно новчаном казном од 100 до 1.000 нових динара казниће се за прекршај лице које ван организованог истраживања, ископа из земље, односно извади из воде добро које ужива претходну заштиту, ако у року од 24 сата не обавести установу заштите и орган унутрашњих послова (члан 28. став 1. овог закона).

ХИИ глава

ПРЕЛАЗНЕ И ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ

Члан 135.

Културна добра стављена под заштиту по прописима који су важили до дана ступања на снагу овог закона остају под заштитом по одредбама овог закона.

Установе заштите дужне су да у року од три године од дана ступања на снагу овог закона предложе допуну одлуке о проглашењу непокретног културног добра која ће садржати границе заштићене околине с мерама њихове заштите за културна добра за која то није учињено.

За евидентиране непокретности које уживају претходну заштиту за које, даном ступања на снагу овог закона, није утврђено да имају споменичка својства, установе заштите дужне су да, у року од три године од дана ступања на снагу овог закона, утврде да ли евидентиране непокретности имају споменичка својства и да у том року предложе утврђивање ових непокретности за културна добра.

Културна добра која су била проглашена, односно утврђена по законима који су важили до дана ступања на снагу овог закона (ступио на снагу 30. децембра 1994. године) остају као таква под заштитом по одредбама овог закона.

Одредбама ст. 2. и 3. овог члана обавезују се установе заштите да доврше поступак који су иначе биле дужне да обаве и по досадашњим прописима и то посебно у погледу утврђивања граница заштићене околине, с мерама њихове заштите ако то већ није учињено и да из групе евидентираних непокретности које уживају претходну заштиту утврде да ли те непокретности имају споменичка својства и у том року предложе утврђивање ових непокретности за културна добра.

Из ових обавеза установа заштите проистиче њихова одговорност за случај да се ти послови не доврше. Међутим, ти послови моћи ће да се обаве и по истеку овог рока.

Овим одредбама пружа се, заправо, могућност установама заштите да послове које су већ биле дужне да обаве, обаве у утврђеном року.

Члан 136.

Установе заштите дужне су да ускладе своју организацију и ускладе своје акте с одредбама овог закона, у року од шест месеци од дана његовог ступања на снагу.

Овим законом није промењен статус, положај, структура органа и организација установа заштите, осим што је код установа које обављају заштиту уметничко-историјских дела и код досадашњих покрајинских установа заштите дошло до промене послова. Те установе дужне су да ускладе своје акте (делатност) и организацију с пословима који им припадају у складу с одредбама овог закона. Како ово није сложен посао, за његово извршавање дат је рок од само шест месеци од ступања овог закона на снагу.

Члан 137.

Органи, организације и установе из члана 38. овог закона дужни су да у року од годину дана од дана ступања на снагу овог закона, донесу листу категорија регистратурског материјала с роковима чувања.

Државни органи и организације, органи јединица територијалне аутономије и локалне самоуправе, установе, предузећа и друга правна лица имају обавезу да у року од годину дана од ступања овог закона на снагу, донесу листу категорија регистратурског материјала с роковима чувања.

Члан 138.

Радници који до дана ступања на снагу овог закона раде у установама заштите и положили су стручни испит у складу с прописима који су до тада важили, могу обављати послове заштите и коришћења културних добара.

Овом одредбом утврђује се важност свих стручних испита које су запослени у установама заштите положили до ступања на снагу овог закона (30. децембар 1994. године).

Нико нема право да од запослених у установама заштите тражи да полажу стручни испит у складу с одредбама овог закона ако су положили стручни испит по ранијим прописима.

Члан 139.

Радник који на дан ступања на снагу овог закона ради на пословима заштите културних добара, а нема положен стручни испит, може да обавља послове заштите културних добара најдуже годину дана од дана ступања на снагу прописа о програму за полагање стручних испита у складу с овим законом.

Установа заштите може на захтев радника да продужи рок за полагање стручног испита из оправданих разлога (болест, војна вежба, и сл.) најдуже за годину дана од дана престанка разлога због којих је стручни испит одложен.

Запослени у установама заштите који немају положен стручни испит и не раде дуже од 10 година на пословима заштите културних добара, односно немају 20 година радног стажа или нису стекли научни степен доктора наука или академски степен магистра из области заштите културних добара, могу да обављају послове заштите културних добара најдуже годину дана од дана ступања на снагу прописа за полагање стручних испита у складу с овим законом.

Правилник о програму стручног испита у делатности заштите културних добара и начину његовог полагања објављен је у "Службеном гласнику РС", број 11/96 и ступио је на снагу 22. марта 1996. године. То значи да до дана 22. марта 1997. године запослени из члана 139. Закона, могу обављати послове у установама заштите. Истеком овог рока, уколико не положе стручни испит, губе право на обављање послова у установи заштите.

По протеклу овог рока запослени у установама заштите који нису положили стручни испит и немају одговарајући стаж, односно нису стекли степен доктора наука или магистра у овој области, не испуњавају услове за даљи рад на заштити културних добара, па им по сили закона, истеком тога рока, престаје радни однос. О томе одговорно лице мора донети решење.

На захтев радника установа заштите може да продужи рок за полагање стручног испита из оправданих разлога, али не дуже од годину дана од дана престанка разлога због којих је стручни испит одложен.

Члан 140.

Радник који на дан ступања на снагу овог закона ради дуже од 10 година на пословима заштите културних добара, односно који је стекао научни степен доктора наука или академски степен магистра из области заштите културних добара, односно који има више од 20 година радног стажа, а затекао се на дан ступања на снагу овог закона на обављању тих послова, а нема положен стручни испит, може и даље да обавља ове послове.

Видети објашњење уз члан 139.

Овим чланом утврђују се критеријуми који објективно замењују полагање стручног испита и омогућавају запосленима у установама заштите да наставе рад без положеног

стручног испита.

Чињенице које се односе на одређена лица запослена у установама заштите утврђује установа заштите и за сваког таквог запосленог доноси решење којим утврђује постојање чињеница које замењују положен стручни испит.

Члан 141.

Музеји који су до дана ступања на снагу овог закона водили централне регистре за поједине врсте уметничко-историјских дела, дужни су да у року од годину дана од дана ступања на снагу овог закона доставе податке за централни регистар Народном музеју у Београду.

Народни музеј у Београду као централна установа заштите за уметничко-историјска дела у року од годину дана од дана ступања на снагу овог закона преузеће од Музеја примењене уметности, Музеја савремене уметности, Етнографског музеја, Историјског музеја Србије и Природњачког музеја у Београду вођење централног регистра за уметничко-историјска дела. Поменути музеји дужни су да до 30. децембра 1995. године доставе одговарајуће податке Народном музеју за вођење централног регистра за уметничко-историјска дела.

За непоштовање овог рока нису предвиђене санкције. Међутим, ово не искључује одговорност директора и других лица за повреду радних обавеза у тим установама.

Члан 142.

Даном ступања на снагу овог закона престају да важе:

- 1) Закон о културним добрима ("Службени гласник СРС", број 6/90);
- 2) Закон о гаранцији за експонате одређених иностраних изложби које имају посебну културну и уметничку вредност ("Службени гласник СРС", број 6/77);
- 3) Члан 25. Закона о валоризовању новчаних казни за прекршаје из републичких закона ("Службени гласник РС", бр. 53/93 и 67/93);
- 4) Члан 19. Закона о изменама закона којима су одређене новчане казне за привредне преступе и прекршаје ("Службени гласник РС", број 48/94).

До доношења прописа на основу овог закона примењиваће се прописи донети на основу закона из става 1. овог члана, осим одредаба које су у супротности с овим законом.

Члан 143.

Овај закон ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у "Службеном гласнику Републике Србије".
